

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Bakalářská práce

Veronika Kovářová

Zvládání kázně ve vztahu učitel – žák – rodič

Olomouc 2016

Vedoucí práce: doc. Mgr. Štefan Chudý, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, pod odborným dohledem vedoucího práce. Veškerá literatura a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, jsou řádně ocitovány a uvedeny v seznamu použité literatury.

V Olomouci dne .....

Podpis .....

Veronika Kovářová

Poděkování

Děkuji panu doc. Mgr. Štefanovi Chudému, Ph.D. za odborné vedení bakalářské práce a rady, které mi při zpracování práce poskytoval. Také děkuji všem účastníkům výzkumu za ochotu podělit se o svůj názor. Také bych chtěla poděkovat rodině a příteli za podporu při studiu.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Veronika Kovářová
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	Doc. Mgr. Štefan Chudý, Ph.D.
Rok obhajoby:	2016

Název práce:	Zvládání kázně ve vztahu učitel – žák – rodič
Název v angličtině:	How to handle behavior in the relationship teacher – student – parent
Anotace práce:	Tato práce se zabývá odměnami a tresty z pohledu žáků, učitelů a rodičů. Obsahuje informace o kázni a jejich funkcích a formách, o kázeňských prostředcích a nekázni. Práce se věnuje také osobnosti žáka, učitele a rodičů, jejich autoritou a vztahu k hodnocení žáků. Praktická část zpracovává názory žáků, učitelů a rodičů, kteří se vyjadřovali ke kázeňských přestupků, odměnám a trestům, vhodným metodám řešení, formám spolupráce a postavení výchovného poradce.
Klíčová slova:	Kázeň, nekázeň, kázeňské prostředky, osobnost, autorita, hodnocení, žák, spolupráce

Anotace v angličtině:	This work deals with rewards and punishments from the perspective of students, teachers and parents. It contains information about discipline and their functions and forms of indiscipline and disciplinary means. Work also focuses on the personality of the pupil, teacher and parents, their authority and relation to the assessment of pupils. The practical part covers the views of pupils, teachers and parents who expressed a disciplinary violations, rewards and punishments appropriate resolution methods, forms of cooperation and the status of educational advisor .
Klíčová slova v angličtině:	Discipline, indiscipline, disciplinary middle, personality, authority, evaluation, a pupil, cooperation
Přílohy vázané v práci:	Dotazník pro žáky Dotazník pro učitele Dotazník pro rodiče
Rozsah práce:	52 + 8
Jazyk práce:	Český

OBSAH

ÚVOD.....	7
I. TEORETICKÁ ČÁST	8
1. Kázeň.....	9
1.1 Funkce a formy kázně.....	9
1.2 Nekázeň.....	10
1.3 Kázeňské prostředky	14
1.3.1 Odměna a trest.....	14
1.3.2 Školní řád a pravidla	17
2. Kázeň ve vztahu učitel, žák a rodič	19
2.1 Osobnost žáka	19
2.1.1 Autorita u žáka	19
2.1.2 Hodnocení žáků	20
2.2 Osobnost učitele	20
2.2.1 Autorita pedagoga.....	21
2.2.2 Hodnocení žáků	22
2.2.3 Spolupráce s rodiči	22
2.3 Osobnost rodiče	24
2.3.1 Autorita rodičů	25
2.3.2 Hodnocení žáků	25
II. Praktická část.....	27
3. Praktická část.....	28
3.1 Charakteristika výzkumných metod a postupů.....	28
3.1.1 Popis výzkumných vzorků a místa výzkumného šetření	28
3.2 Cíle výzkumného šetření	30
3.2.1 Žáci	30
3.2.2 Vzájemná spolupráce rodičů a pedagogů	37
SHRNUTÍ A APLIKACE DAT V PRAXI.....	47
ZÁVĚR	49
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	50
SEZNAM PŘÍLOH.....	52

ÚVOD

Bakalářská práce zpracovává téma Zvládání kázně ve vztahu učitel - žák- rodič. Kázeň je v dnešní společnosti velice diskutované téma.

V teoretické části je nejdříve definována kázeň a její funkce a formy. Dále je podrobnější popsána nekázeň a její metody, které pomáhají pedagogům odhalit nekázeň ve škole. Další část rozebírá kázeňskými prostředky. Zaměřuji se na odměnu a trest, popisují jejich vliv na prostředí třídy. V rámci školního prostředí je popsán školní řád a pravidla.

Poslední kapitola teoretické části je věnována osobnosti žáka, učitele a rodiče. Nejdříve jsou vymezeny osobnosti u každého zvlášť, potom se zaměřuji na autoritu mezi žákem a učitelem i rodiči. Pozornost je také věnována hodnocení žáků. Dále jsou popsány formy spolupráce mezi rodinou a školou. Zmiňujeme se i o komunikaci, jejich chybách a jaké by měli být dodržovány zásady.

V praktické části je zpracované výzkumné šetření, které je zpracováno formou kvantitativního výzkumu. K vypracování výzkumného šetření bylo použito techniky analýzy odborné literatury a dotazníkového šetření, které bylo následně zpracováno a vyhodnoceno graficky. Výzkumného šetření se účastnily skupiny žáků šestých tříd, pedagogové a rodiče.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. Kázeň

„Nejdokonalejší vychovávání jest tam, kde domácí kázeň veřejnému učení ruku podává.“

Josef Liboslav Ziegler

1.1 Funkce a formy kázně

V literatuře je definice kázně uváděna jako vědomé dodržování stanovených norem, sociálních rolí, úkolů a určených činností. Fungování vyžaduje regulaci chování jakéhokoliv sociálního systému, tedy i školy. Koná se prostřednictvím pravidel a sociálních norem a jejich dodržování je vyžadováno. Kázeň je založena na systému volných vlastností, které umožňují seberegulaci a sebekontrolu. V pedagogickém kontextu je chápána buď jako jeden z cílů výchovy, prostředek k regulaci výchovně-vzdělávacího procesu nebo jako nepřijatelný prostředek ničící spontaneitu, tvořivost a individualitu žáka. Kázeň je především odpovědnost za vlastní konání a jednání (Kolář a kol., 2012).

Kázeň je úhelným kamenem výchovy, okamžikem mravní výchovy, danou osou a základní kostrou školního období, zárukou bezpečnosti žáků a učitelů, podmínkou efektivního učení. Přesto je kázeň často vnímána negativně. Hlavním předpokladem je omezování člověka a také časté ztotožňování s tresty. U kázně je nejdůležitější a nejobtížnější rozhodnout, v jakých situacích se podřizovat, do jaké míry se podřizovat, kdy se ještě podřizovat a kdy už nikoli. Komplikací je, že kázeň je situační kategorie, což znamená, že pro jinou situaci nebo pro jiný kontext se hodí jiný typ kázně (Bendl, 2005).

Podle autora pedagogické literatury S. Bendla (2004, s. 29) má kázeň ve společnosti mnoho funkcí: *„orientační (člověk ví, jak se má chovat a co očekávat od ostatních), ochrannou (s dobrými zákony a jejich zachováním se lidé cítí bezpečně), existenční (umožňuje člověku, lidstvu přežít), sociotvornou (kázeň je předpoklad, aby mohla společnost normálně fungovat), výkonnou (kázeň zvyšuje výkon a efektivitu lidského počínání).“* Uvádí však, že vždy záleží na míře kázně.

Americký pedagog W. CH. Bagley uvádí ve své práci *„School Discipline“* z roku 1915 tři základní funkce školní kázně. První je vytvoření nezbytně nutných podmínek pro školní práci, potom následuje příprava žáků pro život ve společnosti dospělých a poslední je pěstování základních návyků sebeovládání (Bagley in Bendl, 2004).

Vladimír Konvička ve své práci uvádí: „*aby nedocházelo ve škole k úrazu, aby se nepoškozoval školní majetek, aby se neztrácely dětem ve škole různé věci, aby se usnadňoval, co nejvíc školní provoz, aby se škola udržovala v čistotě a byla nezávadná hygienicky*“ (Bendl, 2004, s. 30). V současné době se v pedagogické teorii i ve školní praxi upřednostňují dvě funkce kázně uvnitř školy. Kázeň dává žákům a učitelům pocit bezpečí a vytváří pro ně prostředí, které podporuje učení (Bendl, 2004).

Následně se zaměřím na formy kázně. Nejvyšším stupněm nebo podobou je tzv. autonomní kázeň, která vychází z nás samotných částečně bez potřeby vnější kontroly. Stupně kázně můžeme rozdělit :

- **Asertivní kázeň**- Jsou to dané pravidla pro žáky a vyžaduje se jejich dodržování.
- **Vnější kázeň**- Je to chování, při kterém se musí dodržovat řád, normy a pravidla, tato kázeň se udržuje pomocí systému kontrol, zákazů a příkazů.
- **Vnitřní kázeň**- Předpokladem je znalost pravidel, norem a dokázat se s nimi ztotožnit. Závisí také na osobní odpovědnosti a volných kvalitách osobnosti.
- **Sebekázeň**- Je projev psychické a sociální zralosti a směřuje k záměrné autoregulaci (Kolář, 2012).

Podrobněji si popíšeme již jmenovaný stupeň kázně, kterým je sebekázeň, Bendl (2004, s. 37) říká o srovnání minulého s přítomným pojetím: „*Na rozdíl od dřívějšího pojetí kázně jako prostředku k omezování svobody dítěte se dnes kázeň chápe jako prostředek k ovládnutí sama sebe.*“

1.2 Nekázeň

Formy nekázně žáků ve školních lavicích se mění s dobou. Stále se objevují nové formy kriminality, včetně kriminality mládeže a dětí. Všechny negativní změny v chování jsou způsobeny pokrokem v oblasti vědy, techniky či kultury. V průběhu let se mění frekvence a formy projevů školní nekázně. Některé projevy nekázně žáků zcela vymizely. Patří tam například rouhání se a projevy bezbožnosti. Ostatní však stále přežívají a to je šikana, vulgárnost a drzost. Postupem času se objevují i nové přestupky jako je nošení výbušnin do školy, výhružné telefonáty, vyrušování či opisování pomocí mobilního telefonu. Nemůžeme zapomenout také na alkohol, drogy a kouření (Bendl, 2005).

S. Bendl (2004, s. 43-44) ve své knize uvádí: „*Vyjmenovat veškeré projevy nekázně žáků na základních školách není možné. Z tohoto důvodu se omezíme na výčet hlavních forem*

nekázně, které zaznamenali v rámci výzkumného šetření v roce 1996, šlo o praxe se studenty Pedagogické fakulty UK v Praze. Přestupky jsme rozdělili do dvou základních kategorií, a sice na přestupky vůči spolužákům a na přestupky vůči učitelům.“ V některých případech je těžké určit, na koho je forma nekázně namířena či na žáka, učitele nebo vůči škole. Vysvětlíme si příklad s opisováním nebo napovídáním při zkoušení. Na jedné straně je to podvod vůči učiteli a na straně druhé to znevýhodňuje žáky, kteří se chovají poctivě.

Nyní vyjmenuji pár příkladů nekázně vůči učitelům: *„drzost, vulgárnost, krádeže, poškozování věcí učitelů, záškoláctví, fyzický útok, lhaní, pozdní příchod, přepisování známek v žákovské knížce.“* A nekázeň vůči spolužákům: *„vulgárnost, šikana, rvačky, krádeže, poškozování učebnic, odmítání pomoci spolužákům, provokování souseda v lavici, předbíhání ve frontách na oběd, pomlouvání, úmyslné bojkotování práci ve skupině.“*

V následující části si ukážeme metody, které pomáhají pedagogům odhalit nekázeň a její stav ve škole:

1. **Pozorování** - Je hlavním nástrojem v boji proti nekázni. Představuje sledování činnosti, potom analýzu a následně finální vyhodnocení. Získání informací v každodenním životě dostáváme pomocí bezděčného pozorování. Cílevědomé pozorování nám pomáhá si všimnout kázeňských přestupků ve škole. Pozorování jde aplikovat na celou školu i na jednotlivé třídy nebo stupně. Abychom mohli pozorovat, využíváme k tomu spoustu pozorovacích systémů.
2. **Škálování** - Patří mezi ratingové metody. Hodnotí pomocí posuzovací stupnice nebo škály. Ve školách používají posuzovací stupnice pro posuzování závažnosti daného problému nebo pro měření názorů na kázeňské jevy. Řadíme sem numerické, grafické, intervalové a sumační postojové škály. U numerických vyjadřujeme své hodnocení pomocí přiřazení k číslu. U grafických posuzovatel umísťuje své rozhodnutí na přímku. U intervalových zjišťujeme, jak často nebo zdalei vůbec se jev vyskytuje. Sumační se používají k měření postojů a názorů lidí.
3. **Dotazník** - Patří mezi nejvíce užívanou metodu pedagogického výzkumu. Je to způsob písemného kladení otázek a následné získání odpovědí. Výhodou je, že za krátký čas lze získat velké množství informací. Otázky v dotazníku, by měly být položeny jasně a stručně. V dotazníku se vyskytují uzavřené, polouzavřené a otevřené otázky. Je lepší, pokud dotazník obsahuje více druhů otázek.

4. **Analýza školní dokumentace** - „*Projevy nekázně, jejich přehled, četnost, závažnost a intenzitu, popřípadě způsob jejich řešení, lze částečně vyčíst na základě analýzy školní dokumentace. Školní dokumentace se týká chodu konkrétní školy. Mezi dokumentaci tohoto typu patří projekty školy, učební plány, školní řád, zápisy z porad učitelského sboru, výroční zprávy školy a inspekční zprávy*“ (Bendl, 2004, s.58). Často se ve škole vyskytují schránky důvěry, kam žáci vhazují papírky se svými připomínkami. Pokud škola systematicky vyhodnocuje takto získané informace, můžeme zpracování těchto materiálů zařadit pod analýzu školní dokumentace.
5. **Projektivní techniky** - Jsou daleko účinnější než ostatní metody, protože dokáží proniknout hlouběji do nitra zkoumané osoby. Používají se v oblasti psychologické diagnostiky a výzkumu. Také bývají označovány jako projekční metody, které vycházejí ze studia produktů činnosti. Existuje spousta skupin klasifikace a variant projektových metod a technik. Mezi techniky patří například slovní asociační experiment, testy nedokončených vět nebo příběhů, včetně sluníčkového diagramu. Pomocí sluníčkového diagramu můžeme zjistit, jak se žákům ve škole líbí, co je trápí nebo co by popřípadě ve škole změnili. Učitelé se dozvídají, jak se žáci dívají na školu jako celek, jak jsou spokojeni s prací učitelů nebo jak vnímají chování spolužáků.
6. **Rozhovor** - Metoda rozhovoru se podobá s metodou dotazníkovou. Rozhovor vychází z verbální komunikace. Je to mnohem časově náročnější. Nelze použít na větší počet respondentů. Rozhovory dělíme na individuální a skupinové. Dále rozhovor můžeme dělit na strukturovaný, to znamená, že znění a pořadí otázek je předem dané, otázky na sebe často navazují. Druhá možnost rozhovoru je nestrukturovaný, při tomto rozhovoru má respondent větší volnost a výzkumník zase může improvizovat. Nejčastěji se však používá polostrukturovaný rozhovor. Výzkumník by měl dbát na to, aby rozhovor byl tematicky organizován a zvláštní pozornost věnovat poznámkám. Metoda rozhovoru se někdy kombinuje s ostatními výzkumnými metodami.
7. **Akční výzkum** - V naší republice patří k méně známějším výzkumným metodám. Hlavně se používá v USA a Anglii. V našich školách bývá praktikován málokdy. Podstatou akčního výzkumu je, že se pedagogové stávají zodpovědní za zdokonalování školy. Je přínosem při profesionálním růstu učitelů. Učitelé se

vzdělávají ze své praxe a díky tomu posilují profesionální růst a autonomii (Bendl, 2004).

„Nekázeň žáků ve škole není monokauzálním jevem, není záležitostí jedné jediné příčiny, ale řady faktorů, ať už vnitřních (biologických), vnějších (výchova, prostředí) či situačních, které se vzájemně kombinují. Diagnostikování příčin školní nekázně má zásadní význam z hlediska preventivních opatření a řešení nekázně“ (Bendl, 2005, s. 108).

Pavelková (2002, s. 58) tvrdí, že pro udržení kázně *„je nejlepší předcházet mu dobrými výchovnými postupy (motivace žáků, efektivní hodiny, dobrá organizace, dobrý vztah učitele a žáků- klima ve třídě, dodržování jasných pravidel.“*

Některé příčiny nekázně uvádím v další části:

- **Nedostatky ve výchově v rodině** - Rodina má samozřejmě v životě dítěte ty nejdůležitější úkoly, které je těžké nahradit ve škole.
- **Nevhodné vedení vyučování** - Učitel musí využívat pestré výukové metody, správně žáky motivovat, udržovat pozitivní klima ve třídě, dodržovat rovnostrannou komunikaci, aby předešel nekázni ve třídě.
- **Osobnost učitelů a jejich chování** - I nejvíce kvalitní učitel by se měl zamyslet nad otázkou, zda příčinou nekázně není on sám.
- **Poruchy chování, poruchy učení a jiné** - Tyto poruchy mají velký vliv na chování žáka ve třídě. Tito žáci potřebují individuální přístup učitele, to však neznamená tolerování nevhodného chování.
- **Únava žáků** - Únava snižuje schopnost vnímat výuku, zpomaluje reakce, stoupá počet chyb a snižuje fyzický a intelektový výkon. Mění se také žákovo prožívání, vzniká lhostejnost, pocit únavy a malátnosti. Klesá žákova motivace k učební činnosti.
- **Násilí v mediích a počítačových hrách** - Vliv médií rozhodně žáky ovlivňuje, ale záleží, jak jsou schopni pracovat se sdělením médií a kulturních produktů. Jestli je dokáží analyzovat, dešifrovat a hodnotit. To se týká i reklamy. Čas strávený u televize by měl souviset s hodnotovým žebříčkem a vedením rodičů dítěte k aktivní činnosti v jejich volném čase.
- **Žáci neakceptují nastavený řád a pravidla**- Pokud učitel sám nastaví pravidla ve třídě, musí očekávat, že silný tlak na žáky bude vyvolávat odpor. Nejlepší je spolupráce mezi žáky a učitelem a vytvoření vlastních norem ve třídě.

- **Pokřivená komunikace mezi žáky a učitelem-** Správné komunikační vzorce pozitivně ovlivňují atmosféru ve třídě. Žáci by se měli naučit správně komunikovat, jestliže učitel vytváří vhodné postoje, snaží se pak žáci účastnit dění ve třídě (Čapek, 2008).

1.3 Kázeňské prostředky

„Být ukázněný je v silách každého zdravého jedince, ovšem za předpokladu, že počet a náročnost norem, jakož i prostředky dosahování kázně jsou přiměřené věku a individualitě žáka či studenta. Musíme volit takovou podobu kázně ve škole, jejíž dosažení je v silách dětí a mládeže.“ (Bendl, 2005, s. 211).

L. Podlahová (2004, s. 99) napsala o administrativních kázeňských prostředcích. *„Lze jich užít tak, jak stanovuje školní řád, v případě, kdy selžou všechna běžná kázeňská opatření, kterými můžeme věc vyřídit během vyučování.“* Řadíme mezi ně tyto napomenutí třídního učitele, důtka třídního učitele, důtka ředitele školy, snížená známka z chování, podmíněné vyloučení ze školy, vyloučení ze školy. Všechny vyjmenované možnosti, musí být projednány na pedagogické radě a následně zapsány do osobního listu žáka, třídní knihy a vysvědčení.

1.3.1 Odměna a trest

Existuje celá řada kázeňských prostředků. Nyní se zaměřím na odměnu a trest.

Na začátek si definujeme klíčové termíny:

- Odměna je působení, které je spojené s chováním či jednáním jedince. Vyjadřuje pozitivní hodnocení a dává vychovávanému uspokojení a radost.
- Trest je naopak působení, které vyjadřuje negativní hodnocení a vytváří u jedince nelibost, frustraci nebo omezení jeho potřeb.

„Tresty a odměny ve výchově mají opodstatnění v úvaze, že žák v očekávání odměny zvýší výskyt odměňovaného chování a v očekávání trestu sníží výskyt trestaného chování“ (Čapek, 2008, s. 31).

Jedním z klíčových prvků moderního vzdělávání je princip pozitivního hodnocení. „*Pozitivní hodnocení je takové, jehož prostřednictvím učitel chválí žáka za jeho chování, výkon, provedení řešení. Jde o takové hodnocení, kdy žák dostane dobrou známku, kdy je jeho výkon analyzován a posouzen jako dobrý, dokonalý, kdy je takové ocenění spojeno i s prožitkem úspěchu, s pocitem uspokojení*“ (Kolář, Šikulová, 2005, s. 105).

U žáka posuzujeme jeho výkon pomocí hodnotícího trychtýře. Patří sem pochvala pozitivních prvků, šikovnost, pracovitost. Dále hodnotíme jeho činnost, zmiňujeme jeho nedostatky i rezervy, potom navrhuje způsoby zlepšení. Musíme vyjádřit, že jsme spokojeni s prací žáka a ocenit jeho spolupráci a přístup. Nemůžeme ovšem chválit stále. Pochvala by mohla mít i negativní účinek, například návyk na pochvalu. Pochvala by měla být cílem a ne pouze motivačním prostředkem. Odměna by neměla žáka postavit do nepříznivé situace, podobně jako trest, nesmí snižovat žákovo sebehodnocení. Nejpoužívanější odměnou učitele je pochvala. Když chceme, aby pochválení splnilo účel, musíme dodržovat tyto zásady četnost pochval, intenzita pochval a spojovat pochvaly s konkrétním činem (Čapek, 2008).

Mezi odměny uvádí Čáp s Marešem (2007):

- Pochvalu, úsměv, projev sympatie, projev kladného hodnocení nebo emočního vztahu
- Dárek věcný nebo peněžní
- Umožnit dítěti zážitek, po kterém touží, například výlet, návštěvu sportovního utkání, zajímavá společenská činnost s dospělým, který má většinou nedostatek času.

Další způsob odměn uvádí D. Fontana (1997), používá tzv. Poukázkový systém. Když žáci splní nějaké pozitivní jednání nebo splní daný úkol, dostávají poukázky jako třeba obrázky, razítka a značky. V opačném případě o ně přicházejí. Na konci určitého období mohou děti tyto poukázky vyměnit za výhody. „*Děti tak mají hmatatelné důkazy o odměnách, které jim jejich chování přináší, a toto chování se pak prostřednictvím operantního podmiňování má stát pevnou součástí jejich repertoáru*“ (Fontana, 1997, s. 346).

Dalším kázeňským opatřením je trest. „*Má se trestat přesně tolik, aby se zabránilo opakování*“. Trestání spočívá na těchto pěti či šesti pravidlech: pravidlo minimální kvantity,

dostatečné ideality, vedlejších účinků, naprosté jistoty, obecné pravdy a pravidlo obecné specifikace (Foucault, 2000, s. 146).

Trest patří mezi problematičtější záležitost oproti odměně. Mezi negativní prostředky nepřiměřených trestů patří strach ze školy, posilování únikových tendencí, zvyšování agresivity, která se může obrátit vůči spolužákům. Při udělování trestu by se měli dodržovat zásady. Mezi nejdůležitější patří přesné vymezení pravidel, úměrnost trestu, stejná pravidla pro všechny a trest jako cesta k nápravě. Je potřeba si uvědomit, že pokud trestem dosáhneme změny, není to právě ten nejefektivnější způsob. Může se stát, že jsme chování žáka nezměnily, ale pouze potlačily. Dalším rizikem je zhoršení atmosféry ve třídě, zvýšení stresu a také úzkosti. Pochvalou se nedá nic zkazit, zato trestem můžeme ztratit mnoho. Tresty se dělí na psychické a fyzické. Psychické tresty se opírají o striktní a chladné chování učitele, mohou vyvolat škodlivé účinky, jako je úzkost, přecitlivělost, pocity viny a vědomí vlastní nedostatečnosti. Fyzické tresty jsou udělovány záměrně a způsobují bolest a snaží se přimět žáka k lítosti za jeho špatné jednání (Čapek, 2008).

S. Bendl (2004, s. 108) rozděluje tresty na dvě hlavní kategorie a to na tresty přirozené a umělé. „ *Dle jeho teorie přirozené tresty jsou ty, jejichž nepříjemné následky se dostaví ihned po spáchání neukázněného počinu. Ty umělé jsou podle jeho názoru produkovány vychovateli*“.

Kyriacou (2012) uvádí další rozdělení trestů na písemné úkoly, izolace, ztrátu výhod, vyloučení ze třídy, slovní varování, informování osob pro žáky významných, symbolický trest, tělesný trest a dočasné vyloučení ze školy.

Poslední rozdělení trestů uvádí Čáp a Mareš (2007, s. 252). „ *Trest je buď fyzický, psychický (tj. projevováním negativních emocí nebo záporného emočního vztahu), trest zákazem oblíbené činnosti (např. jít s kamarády ven, dívat se na televizi, hrát hry na počítači) nebo donucení k činnosti dítětem neoblíbené (např. úklid)* “.

Užívání trestu ve výchově i v průběhu vzdělávání má určitá pozitiva, ale i mnoho nedostatků a z nich plynou negativní následky. Kyriacou (2012) zmiňuje především tyto nedostatky:

- Vytvářejí nevhodný model mezilidských vztahů.

- Vyvolávají úzkost a odpor.
- Jejich účinek má charakter krátkodobého „počátečního šoku“.
- Vedou žáky k tomu, aby si vytvářeli strategie, jimiž se vyhnou tomu, aby byli chyceni.
- Nepodporují přímo dobré chování, ale prostě slouží k otlacení nevhodného chování.
- Neřeší příčiny nežádoucího chování.
- Soustředí pozornost na nežádoucí chování.

Kázeňských prostředků existuje celá řada. Zatímco u jednoho žáka daný prostředek zabere, v případě jiného žáka může selhat. Proto je velice důležité používat kázeňské metody s ohledem na individualitu žáka, jeho věk a samozřejmě situaci, ve které se nachází. Kázeňské prostředky by se měly kombinovat, aby se jejich účinek zvyšoval. Měla by být zachována určitá symetrie. Objevují se názory, podle kterých by měly být odstraněny klasické metody kázně, jako například tresty a vnější odměny. Jedinec by se měl přizpůsobit občanské morálce a kázni, aby si vypracoval potřebné postoje k tomu, co společnost očekává a čemu je potřeba se vyhýbat. Dítě by se mělo naučit brát na vědomí nespokojenost, která plyne z jeho chyb. Učitelé by měli používat pestré palety kázeňských prostředků a aplikovat pozitivní i negativní důsledky chování (Bendl, 2004).

Odměny a tresty mají vliv na klima třídy. „ *Klima třídy je souhrn subjektivních hodnocení a sebehodnocení vnímání prožitků, emocí a vzájemného působení všech účastníků, které v nich jako spoluvůrcích a konzumentech vyvolávají edukační i jiné činnosti v daném prostředí* “. Důležité je, že klima se na rozdíl od atmosféry ve třídě vyznačuje svou dlouhodobostí. Klima třídy ovlivňuje učitel tím, jakým způsobem používá odměny a tresty ve své třídě. Úkolem učitele je vytvoření pozitivního klimatu ve třídě, nestresujícího prostředí, spolupráce a vhodné pestré formy výuky. Dále by měl dostatečně užívat odměny a nastavit je tak, aby fungovaly pozitivně a motivovaly žáky. Pokud učitel špatně stanoví trest, musí pochopit, že trestem sice dosáhl určité změny, ale nemusí to být nejúčinnější způsob. Často se nám stává, že se postoje žáka nepromění, ale pouze utlumí. Při takových případech hrozí riziko zhoršení klimatu ve třídě kvůli zesílení stresu a obav z trestu (Čapek, 2010).

1.3.2 Školní řád a pravidla

S. Bendl říká „*dodržování pravidel a školního řádu je vymezeno z obecného hlediska*

jako žádoucí chování a disciplína a společně s tím předpokládá znalost daných předpisů a nařízení. Respektování vede ke kázní, ignorování pravidel vede k narušení systému“. Může docházet k situacím, kdy žáci řád respektují, protože jim přináší prospěch nebo ho ignorují, protože je omezuje (Bendl, 2001, s.82).

A. Vališová (1998b) mluví o pravidlech, ve vztahu žák - učitel, která jsou dána osobností učitele, až na výjimku školního řádu. Tyto pravidla vedou k dobré spolupráci a zdůrazňují pravomoc učitele ve třídě. Pravidla se pak stávají oporou školního řádu.

Důležitost norem a řádů je předpoklad pro fungování společnosti. Normy pomáhají jedincům učit se žádoucí přijatelné chování, které společnost vyžaduje. *„Školu chápeme v současné době jako instituci pro řízenou socializaci dětí a mládeže, s důrazem na vzdělávání. Znamená to, že je uvádí do sociokulturního světa tak, aby jeho poznatky, normy a hodnoty přijaly za své a aby se svým věděním a dovednostmi dokázali uplatnit“* (Hanák, 2015, s. 29).

Hlavní legislativní oporou dodržování pravidel je Školní řád. Jde o interní předpis školy, který upravuje vzájemné vztahy v rámci vyučování. Obsahuje obecná pravidla, která jsou podobná pro všechny další vzdělávací instituce. Pravidla si mohou školy přizpůsobit podle vlastního rozhodnutí a mohou, se tak lépe přizpůsobit individuálním potřebám (Mertin, 2013).

2. Kázeň ve vztahu učitel, žák a rodič

2.1 Osobnost žáka

Žák musí mít odpovědnost za vlastní jednání, které je dáno jeho věkem, vyzrálostí a vzorci chování, které přejímá především z rodinného prostředí, školy a svého okolí. U mladších žáků je nutná spolupráce rodiny a školy. Odpovědnost za své chování u žáka stoupá s přibývajícím věkem. Je důležité už v mladším věku zapojovat děti do řešení problému, zdůrazňovat jim jejich povinnosti a trvat na tom, aby si své přestupky odčinili. Tyto opatření musí žák vnímat jako spravedlivé a oprávněné, aby měli preventivní účinek proti dalším přestupkům (Mertin, 2013).

Ideálem není žák pasivně ukázněný a poslušný, který se normám pouze automaticky podřizuje nebo žák, který je dodržuje jen přítomnosti dozoru dospělých osob. *„Jde nám o zdůraznění či posílení aktivního momentu kázně, kdy kázeň považujeme rovněž za aktivní projev dítěte“*. Žák by měl být slušný, dodržovat pravidla školního řádu a pomáhat při budování sociálního klimatu ve škole. Konflikty by měl řešit klidnou cestou a nesouhlas s učitelem dát najevo kultivovanou formou.

Dodržování norem by mělo přinášet prospěch jednotlivému žákovi i spolužákům, třídě, škole, obci a celé společnosti. Kázeň má mravní charakter, který usnadňuje orientaci ve společnosti, zajišťování pocitu bezpečí a zvyšuje výkon a efektivitu lidského jednání.

Kázeň ve škole musí být v souladu s principy humanismu. Dokumenty, které chrání děti před nelidským zacházením a současně se vztahují na problematiku školní kázně jsou Listina základních práv a svobod nebo Úmluva o právech dítěte (Bendl, 2004, s. 203).

2.1.1 Autorita u žáka

Pojetí autority se mění, stoupá hodnota žáka ve vyučování, a tím i to, co bychom měli nazvat autoritou žáka. Zásadně se mění postavení žáka ve vyučování i potřebná odpovědnost, kterou s sebou jeho autorita nese. U autority učitele dochází k posunu, protože žáci neumějí zacházet se zkušenostmi a proto přijímají oporu od učitele, která je stále potřebná. Když žáci učitele potřebují, je to základní podmínka jeho autority.

Hlavní důvod ponižování autority učitele musíme hledat v jeho sociálním postavením a včetně ekonomického ohodnocení. Samozřejmě k poklesu přispívá i znehodnocení hodnoty

vzdělání a kvalifikace učitele. Když má učitel špatnou kvalifikaci, stává se nekompetentní a kompetence je prvotní základ autority (Vališová, 1999).

2.1.2 Hodnocení žáků

Objektivizace hodnocení způsobuje nespokojenost žáku s hodnocením. V žakovském světě je důležitý rovný přístup učitele, který hlavně sledují na svém hodnocení. Hodnocení, které ve škole žák dostává, má pro něho velký význam. Celý den o známkách přemýšlí, buď přináší strach, stísněnost, apatii nebo úspěch, radost a úlevu. Tyto pocity hlavně souvisejí s reakcí rodičů na známky. Žák jiné hodnotící výroky o sobě nedostává, a tím se hodnocení stává velice důležité. Děti mají často dobrou známku spojenou s projevem lásky paní učitelky a špatnou si spojují s nenávisí. Úspěšnost žákům zvyšuje pocit vlastní hodnoty. Děti hodnotí sami sebe podle toho, jak je hodnotí učitel a rodič.

S odstupem času začíná žák spíše porovnávat známky se spolužáky, nachází tak svoji pozici ve třídě a všímá si, že každý se učí jinou rychlostí a dosahuje jiných výsledků. Ze začátku žák uznává hodnocení známkou, jako zachycení výkonu ve spojení s vírou v autoritu učitele. S příchodem puberty tato víra většinou mizí. Žák začíná mít pocit vlastní jedinečnosti. Zákonitě se brání těsnému systému známkování, které sice zachycuje jeho výkony pravdivě, ale pouze v číselné podobě. Znamky se vždy odráží v postoji ke škole a samozřejmě i k sobě samému. Téměř všichni žáci považují dobrou známku, dobré vysvědčení či pochvalu jako největší úspěch. Zatím co někteří žáci chápou úspěch, když nic nezkaží, nedostanou špatnou známku nebo poznámku (Čapek, 2008).

2.2 Osobnost učitele

Učitel je základní činitel vzdělávacího procesu, je to profesionálně kvalifikovaný pedagogický pracovník, který je spoluodpovědný za přípravu, řízení, organizaci a výsledky tohoto procesu. Podle D. Fontany (2003) má učitel být přátelský, vřelý, chápavý a odpovědný. Je důležité, aby měl nekritický přístup k dětem a byl citově stabilní. Musí mít kladné postoje k odpovědnosti a k náročné práci. Také by měl umožnit dětem pocit bezpečí a jistoty.

Učitelé jako zaměstnanci školy mají povinnost reagovat a řešit projevy nežádoucího chování. Většinou se jedná o situace, kdy žáci vedou nemravný život a tím ohrožují své okolí, když rodiče neplní své povinnosti a jako poslední možnost, když žáci utíkají z domova nebo

je na nich páčán trestný čin. Často je těžké rozlišit, jestli má škola kompetence k řešení takových problémů, protože k nim často nedochází ve školním prostředí. Učitel by se měl snažit předcházet sociálně patologickým jevům (Mertin, 2013).

2.2.1 Autorita pedagoga

Jedním ze základních témat zkoumání výchovně-vzdělávacího procesu je osobnost učitele a jeho interakce s žáky. Proto musíme věnovat pozornost autoritě pedagoga. Autorita jako pedagogický problém, je zkoumána ze spousty úhlů. V praxi je realizována ve školním prostředí. Učitel se bez autority neobejde, má totiž jistou moc a to ovlivňuje interakci se žáky. Když se zeptáme na autoritu učitele, musíme brát v úvahu dvě strany sociální relace: učitele a žáka. Oba totiž rozhodují, zda bude autorita pedagogovi uznána.

Autorita má několik významů, mezi první patří vliv osobnosti na své okolí, je založen na úctě a vážnosti a vyplývá z vlastností, schopností, zásluh a kvalit. Vlastní autorita se utváří z vlastní síly, úcty a charisma. Proto ji není možné vynutit silovými prostředky. Autoritou může být také silná osobnost nebo přirozený vůdce. Učitelé rozdělují autoritu na formální a neformální. Autoritu ovlivňuje celá řada faktorů a vzniká složením dílčích autorit. Z každého člověka vyzařují vlastnosti, díky kterým si ho vážíme a respektujeme. Být autoritou se musí každý člověk naučit, předpokladem proto je sebepoznávání a chápání toho, čeho si ostatní váží. Podle učitelů je základem autority mravní síla a charakter, vědomosti a odborné znalosti a také pedagogické a didaktické dovednosti. Mít autoritu pro učitele znamená mít možnost zapůsobit na žáky, „*moci snadněji ovlivňovat jejich konání, schopnost přesvědčit je, že pro ně bude užitečné vedení, vytvořit vztah na základě vzájemného respektování*“ (Vališová, 1999, s. 113-118).

S. Bendl (2001, s. 45) ve své práci sledoval charakteristiky autority učitele. Jednalo se o zjištění zásadních učitelových charakteristik, aby si žáci u učitele zachovali kázeň a autoritu. Do výzkumu zařadil žáky sedmých tříd základních škol. Z výsledků vyplývá, že mezi nejfrekventovanější jsou přísnost, láska, zajímavá výuka, humor, sebevědomí, autorita, spravedlivost, mladý učitel a inteligence. „*Můžeme tedy vidět, že žáci sami by ocenili přísnější a pevnější (zásadovější) učitele, současně ale učitele, u kterých mohou vidět, že je mají rádi a cítí z jejich strany zájem a podporu. Další velmi zásadní podmínkou ukázněné výuky je její zajímavost a poutavost. A velkou roli hraje také smysl pro humor a sebevědomí učitele*“.

2.2.2 Hodnocení žáků

Důležitou činností pedagoga je hodnocení žáků. Hodnocením může pedagog odměňovat a trestat. Dobrá známka bývá odměnou za dobře odvedenou práci, oproti tomu špatná známka může být považována za trest. Hodnocení patří do oblasti, kde učitelé nejvíce chybují a žáci je zato nejvíce kritizují.

„Způsob kontroly a hodnocení žáků vychází z učitelova pojetí výuky, z jeho sebereflexe a z postojů, které si vytvořil ke své práci i k žákům, a oba pojmy lze v praxi učitele od sebe obtížně odlišit. Učitel hodnotí předpoklady žáka a v jejich světlech jeho výkony“.

Učitel díky hodnocení žáků nachází zrcadlo své práce a získává přehled o úrovni, kterou jeho třída dosahuje. Díky tomu může usměrňovat a korigovat své cíle. U hodnocení má výraznou převahu klasifikace známkou. Zámka je nejvíce používána pro svoji jednoduchost, přehlednost a lehce dostupnou informační hodnotu pro rodiče i žáky. Motivace, kterou známka pro žáky představuje, se může změnit ve stagnaci a frustraci. Opakování v dostávání špatných známek, působí na dětskou psychiku a přivolává pasivní postoj ke školní práci a vzdělávání. Proto by hodnocení mělo být objektivní, přesné a jasné, aby nezpůsobovalo nespokojenost žáků (Čapek, 2008, s. 95).

2.2.3 Spolupráce s rodiči

Důležitá je spolupráce učitele a rodiče, což umožňují pravidelné třídní schůzky. Třídní schůzky by měly probíhat kvalitně, aby interakce mezi rodičem a učitelem byla podnětná. Potom dokáže obohatit obě strany. Pro učitele je třídní schůzka jediná možnost, kde může prezentovat rodičům kvalitu svoji práce. Rodič může nahlédnout do školního prostředí a sdělit své názory, případně stížnosti. Protože třídní schůzka není jen prostředkem, jak informovat o známkách, je to ukázka školy, ukázání výukových prostředků a prezentace pohledu na třídu jako celek nebo i na každého žáka zvlášť (Čapek, 2013).

Další formou spolupráce jsou individuální konzultace. Jedná se o soukromou schůzku mezi rodičem a učitelem. Často nahrazuje třídní schůzku z důvodu časové vytíženosti rodičů nebo v případě řešení závažnějšího problému. Je možné a snad i přínosné, pokud se schůzky účastní i žák. Učitel se tak stává mediátorem a snaží se vyřešit problém mezi žákem a rodičem.

Důležitá je i informativní schůzka pro rodiče budoucích prvňáčků. Rodiče poprvé navštíví školní prostředí se svými dětmi. Seznámí se s vedením školy a učiteli. Rodič dostane všeobecné informace, pravidla, které musí respektovat. Je mu nabídnuta spolupráce se školou.

Rodič má také možnost zapojit se v rámci školní rady. Je to důležitá forma spolupráce. *„Školní rada je součástí školní politiky a ve školském zákoně jsou zakotveny její kompetence, kterými mohou, v případě zapojení rodiče disponovat. Jedná se o návrhy vzdělávacích programů, schvalování výročních zpráv a školního řádu, stejně jako navrhování změn, projednávání rozpočtu a mnoho dalších“* (Hanák, 2015, s. 101-102).

Mezi další aktivity, kde spolupracuje učitel s rodiči, patří dny otevřených dveří, koncerty a vystoupení pro rodiče, výtvarné dílny, kroužky a volnočasové aktivity pro rodiče s dětmi a mnoho dalších. Jedná se především o akce pořádané školou, které mají zábavný nebo informační charakter a upevňují vztahy školy, rodin a jejich dětí (Čapek, 2013).

Při spolupráci s rodiči je důležitá komunikace. Často se pedagog setká s negativním přístupem rodičů, agresivním jednáním. Je důležité, aby se učitel naučil být nestranný, zvládat techniky rozhovoru a snažil se sdělit obsah a potom navrhnout řešení. Důležité jsou komunikativní dovednosti jako mimika, gesta, postoj těla a signály, které mohou ubírat na zřetelnosti a mohou způsobit rozporuplnost sdělení. Pro obě strany musí být důležité zdravý vývoj dětí. Pokud se sdělují obecné informace o žácích a pozitivní zkušenosti, rozhovor probíhá nekonfliktně. Problém většinou nastává, když učitel musí sdělit nepříjemná fakta a najít společně s rodiči nejlepší řešení (Mertin, 2013).

Mezi časté chyby učitele v komunikaci patří *„ používání příliš odborných termínů, absence trpělivosti kvůli neustálému spěchu, přikládání důležitosti jiným skutečnostem než rodič“* (Čapek, 2013, s. 133).

Při vzájemném setkání je důležité mít ke komunikaci vhodný prostor, vymezit si určitý čas a na konci schůzky zformulovat cíle a závěry. Závažnější situace by se měly řešit v soukromí, a pokud je to nutné, je lepší přítomnost vedení školy nebo výchovného poradce.

Při komunikaci by měly být dodržovány tyto zásady:

- **Chápat, oceňovat a uznávat druhého** - *„Především jde o vzájemný respekt, učitel by měl ocenit, že rodiče chtějí situaci svých dětí řešit, rodiče by naopak měli projevit uznání za dobrou práci učitele“*.

- **Snaha o společné řešení** - „ *Projevit snahu o spolupráci a mít na paměti společný cíl, kterým je dobro dítěte, dát najevo partnerství, na základě kterého budou stanoveny postupy řešení*“.
- **Sdělování jasných informací** - Při problémech se žáky musí být konkrétně popsány jeho projevy a ne pouze obecné formulace.
- **Zaměřit se na pozitiva** - Pozitivní sdělení použít na začátku komunikace. Snažit se zdůraznit silné stránky žáka a úspěchy rodiny.
- **Nepodléhat afektu** - Rodič i učitel při komunikaci zastávají své role, nemělo by dojít k osobní averzi. Může se stát, že je rodič v opozici a učitel by se měl snažit hledat příčinu a nebrat tento postoj jako útok na svoji osobu (Felcmanová, 2013, s. 42-44).

2.3 Osobnost rodiče

Rodičovská péče je nejdůležitější pro proměnu dítěte ve společenského tvora. A. Vališová (1999) uvádí čtyři rodičovské styly:

- **Autoritativní** - Rodiče vyžadují od dětí, aby se chovaly přiměřeně k jejich věku a schopnostem. Rodiče odůvodňují svá rozhodnutí a ptají se dítěte na názory a pocity. Dítě je potom kamarádké, spokojené a nezávislé.
- **Autoritářský** - Rodič prosazuje moc a stanovuje absolutní nároky. Vyžaduje od dítěte poslušnost, autoritu a tvrdou práci. Dítě má pak sklon k izolaci a postrádá spontaneitu.
- **Shovívavý** - Rodič na dítě není přísný a skoro nic nevyžaduje. Tento styl je orientován na děti. Dítě má pozitivní ladění, bývá však nezralé a neovládá svoje impulsy.
- **Zanedbávající** - Většinou nastává, když oba rodiče pracují. Jeví o děti malý zájem a vyhýbají se oboustranné komunikaci. Dítě je náladové, nedokáže se soustředit a neumí ovládat svoje city a impulsy. Často chodí za školu.

V. Mertin (2013) tvrdí, že se rodiče přímo nepodílí na jednání dětí ve školním prostředí, ale jsou za chování zodpovědní a měli by chtít problémové chování vyřešit. Když nastane takhle situace, je nutné, aby rodiče se školou spolupracovali a působili výchovným postupem

na své děti. Rodiče nesmí zapomínat, že ignorace výchovných cílů je postižitelná v právních předpisech, ze kterých jasně plynou rodičovské povinnosti ke vzdělávání.

2.3.1 Autorita rodičů

První autorita ve vývoji dítěte jsou rodiče. Autoritu uplatňují rodiče různou měrou. Dnešní děti však mají znalosti a dovednosti technického rázu, o kterých starší generace nemá ani tušení. Způsobuje to snad oslabení rodičovské autority? Spíše nikoli, rodiče totiž o dítě pečují, poskytují mu pocit bezpečí a jistoty, společně vytvářejí domov. Rodiče disponují životní zkušeností, moudrostí a láskou, kterou internet nedokáže nahradit. Rodinu ovšem může poznamenat vysoká rozvodovost, nestálost vztahů, týrání a zanedbávání dětí. Zábavní průmysl a reklamy konkurují rodině jako nevítání spoluvychovatelé. I přes všechno špatné je rodina přirozená opora a jistota v životě dítěte (Vališová, 1999).

Vališová popisuje autoritu jako komplikovaný pojem, který je v obecném stylu vymezen jako „významná forma uskutečňování moci, která je založena na obecném uznání oprávněnosti, legitimacy a vlivu určité osobnosti, instituce nebo skupiny“. Je to určitý vztah mezi nositelem autority a jejím příjemcem. Je to určitá forma prestiže, vážnosti, úcty a respektu. Vališová dělí autoritu na několik druhů:

- Skutečná x zdánlivá, kdy skutečná autorita vytváří pro příjemce oporu a důvěru v jejího nositele, na rozdíl od zdánlivé, která tyto jistoty neposkytuje.
- Přirozená x získaná, zde je rozdíl mezi autoritou jako přirozeným osobnostním rysem a autoritou získanou, kterou můžeme získat díky postavení nebo na základě určité funkce.
- Dále můžeme rozlišovat autoritu podle vlivu určité funkce ve společnosti, podle povahových rysů a podle osobnostních vlastností (Vališová, 1998b, s. 14).

2.3.2 Hodnocení žáků

Školní hodnocení je pro rodiče jediný způsob, jak zjistit informace o tom, jak si vede jejich dítě ve škole. Dávají přednost známkování, protože si vytvoří snadněji vlastní představu o hodnocení. Hodnocení má vliv i na sociální funkci, zařazuje dítě do sociálních skupin a ovlivňuje představu rodiny. Rodiče ovšem mají často přehnanou reakci na známky. Za známkami nevidí znalosti, které se dítě naučilo, ale pouze životní perspektivu svých dětí.

Která se ovšem díky známám může pokazit, špatné známky směřují k horšímu studiu a možná i horšímu zaměstnání. Proto prozatím nemůžeme brát známky na lehčí váhu. Hodnocení žáků patří mezi nejdůležitější způsob komunikace mezi rodinou a školou. Rodiče tak mají přehled o chování a výsledků svého dítěte (Čapek, 2008).

II. Praktická část

3. Praktická část

3.1 Charakteristika výzkumných metod a postupů

V rámci práce jsem použila dotazníkové šetření, jde o metodu kvantitativního výzkumu. Kvantitativní výzkum je metoda pro sběr dat, která má za cíl popsat zkoumanou oblast. Metoda byla zvolena z důvodu, využití dotazníkového šetření, které je nejúčinnější a nejfrekventovanější způsobem zjištění odpovědí na předem stanovené, již konkrétní otázky. Mezi výhody kvantitativního šetření patří relativně rychlý a přímočarý sběr dat a získání přesných dat. Toto šetření je výhodné při průzkumu velkých skupin respondentů.

Byl vytvořen dotazník, který se skládá z 11 - 14 otázek. Byli osloveni žáci druhého stupně základní školy, jejich rodiče a pedagogové. U skupin – učitel rodič byl zjišťován věk, pohlaví a počet dětí. Žáci byli vybráni ve stejné věkové skupině. Dotazník obsahuje uzavřené otázky s možností pouze jedné odpovědi.

Otázky jsou zaměřeny na porušování školního řádu, kázeňských přestupků a jejich řešení, způsobu komunikace mezi rodiči a učiteli, návrhy na tresty a odměny. Statistické metody jsou použity dle publikace publikace M. Chrástky (2007).

3.1.1 Popis výzkumných vzorků a místa výzkumného šetření

Výzkumné šetření probíhalo na základní škole v Šumperku. Jako výzkumný vzorek sloužily tři skupiny respondentů, kterými byli žáci, rodiče a učitelé. Tyto skupiny si blíže charakterizujeme:

- **Žáci** - Počet žáků šestých tříd na druhém stupni ZŠ Šumperk je 86, počet dotazníků, ze kterých byly vyhodnoceny výsledky je 86, návratnost je tedy 100 %. Celkový počet tvoří 51 dívek (59,30 %) a 35 chlapců (40,70 %). Věkové rozmezí je 11-12 let. Žáci vyplňovali dotazníky v rámci výuky informační techniky.
- **Rodiče** – Rodičům byly dotazníky zaslány prostřednictvím dětí. Žáci měli za úkol předat dotazník rodičům a doručit vyplněné do školy. Z celkového počtu 86 bylo navraceno 45 dotazníků. Návratnost – 52 %. Dotazník vyplnilo 12 mužů (26,66 %) a 33 žen (73,44 %). Věk rodičů je v rozmezí 30-40 let v 68 % (31 rodičů) a 40 let a více v 32 % (14 rodičů).
- **Učitel** - Počet učitelů na druhém stupni ZŠ Šumperk je 25 učitelů. Vraceno bylo 21 dotazníků, návratnost 84%. Učitelský sbor tvoří 18 žen (85,7 %) a 3 muži (14,3 %).

Věk učitelů je v rozmezí 20-30 let v 19 % (4 učitelé), 30-40 let v 38 % (8 učitelů), 40-50 let v 28,5 % (6 učitelů), 50 let a více v 14,5 % (3 učitelé).

3.2 Cíle výzkumného šetření

Cílem mého výzkumu je popsat jaký přístup ke kázni mají žáci, rodiče a učitelé. Výstupy šetření popisují v jednotlivých skupinách, ve kterých zjišťují názory na vztah k odměnám a trestům, komunikaci mezi učitelem a rodičem, důležitost třídních schůzek, spokojenost s řešením nekázně a návrhy na její řešení a v neposlední řadě názor na úlohu výchovného poradce. Výsledky výzkumné části by mohli přispět ke zkvalitnění vztahu mezi žáky, rodiči a učiteli a být tak motivací k úspěšnější spolupráci.

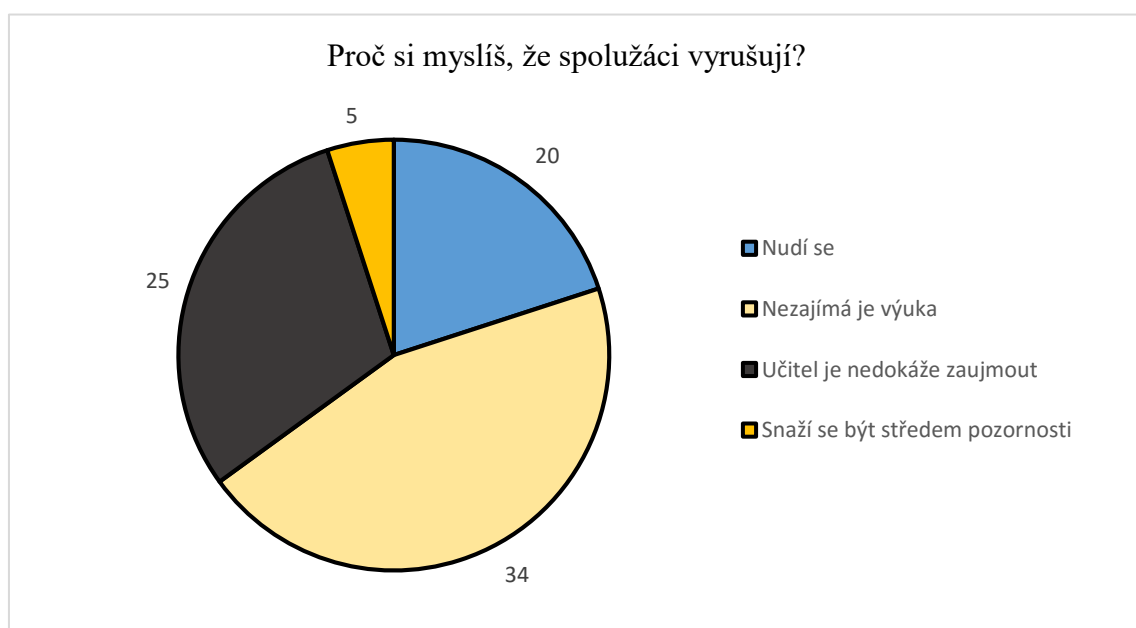
3.2.1 Žáci

Při vyhodnocení výsledků žáků si stanovují tyto cíle.

- 1) Zjistit proč žáci vyrušují a jak by tomu měl učitel zabránit.
- 2) Zjistit, jaká kázeňská opatření používají rodiče a jak by chtěly být potrestány děti sami.
- 3) Vyhodnotit, jestli má větší autoritu učitel nebo učitelka.
- 4) Zjistit jaké chování od spolužáků nejvíce vyrušuje ostatní.

Cíl č. 1 - Zjistit proč žáci vyrušují a jak by tomu měl učitel zabránit.

Kromě grafického znázornění (graf č. 1), které popisuje důvody vyrušování spolužáků. V tabulce č. 1 je znázorněno procentuální zastoupení.

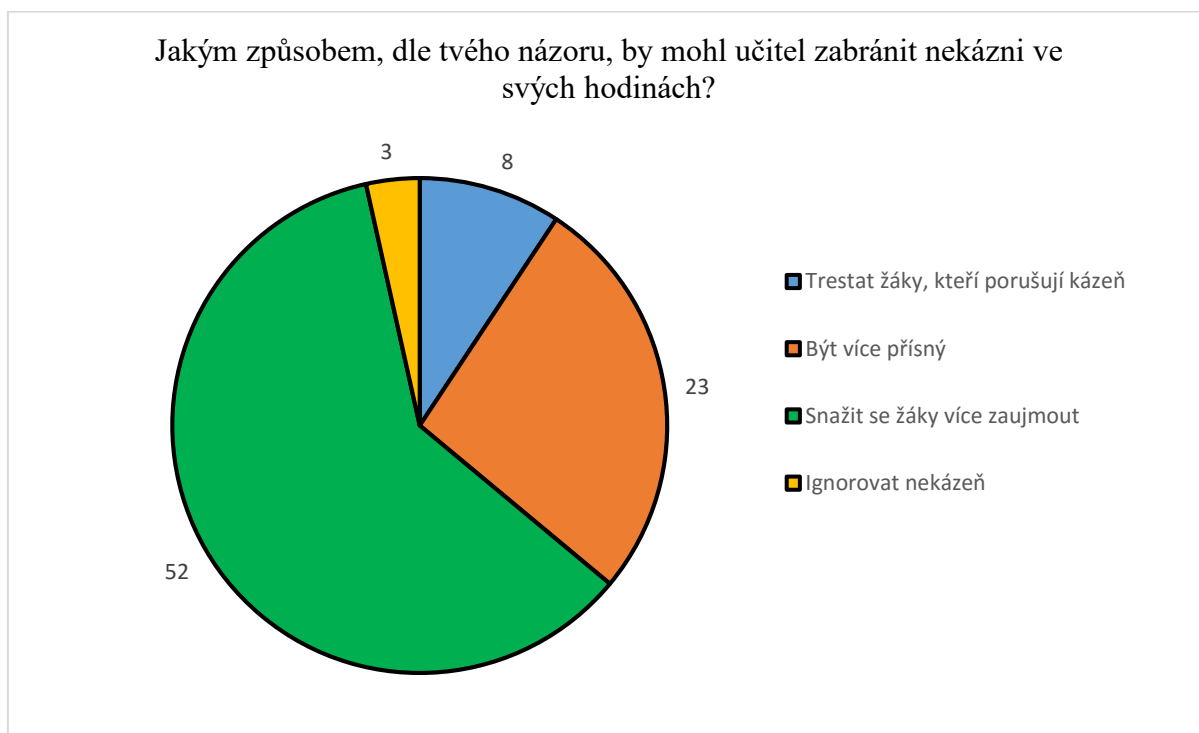
Graf č. 1 – Vyrušování v hodinách

Tabulka č. 1 – Vyrušování v hodinách

Proč si myslíš, že spolužáci vyrušují?	n	%
Nudí se	20	23,70
Nezajímá je výuka	34	39,54
Učitel je nedokáže zaujmout	25	29,4
Snaží se být středem pozornosti	5	6
Σ	86	100

Dle výzkumného grafu č. 1, je možné prezentovat zjištění, že z celkového počtu 86 žáků si 34 žáků (40 %) myslí, že spolužáci vyrušují, protože je nezajímá výuka. Z tohoto počtu 25 žáků (29 %) tvrdí, že je učitel nedokáže zaujmout, 20 žáků (24 %) se ve výuce nudí a posledních 5 žáků (6 %) odpovědělo, že vyrušují, protože chtějí být středem pozornosti.

Graf č. 2 prezentuje možnosti, jak by učitel mohl nekázni ve svých hodinách zabránit z pohledu žáků a v tabulce č.2 je znázorněno procentuální zastoupení.

Graf č. 2 - Jak zabránit nekázni

Tabulka č. 2 – Jak zabránit nekázni

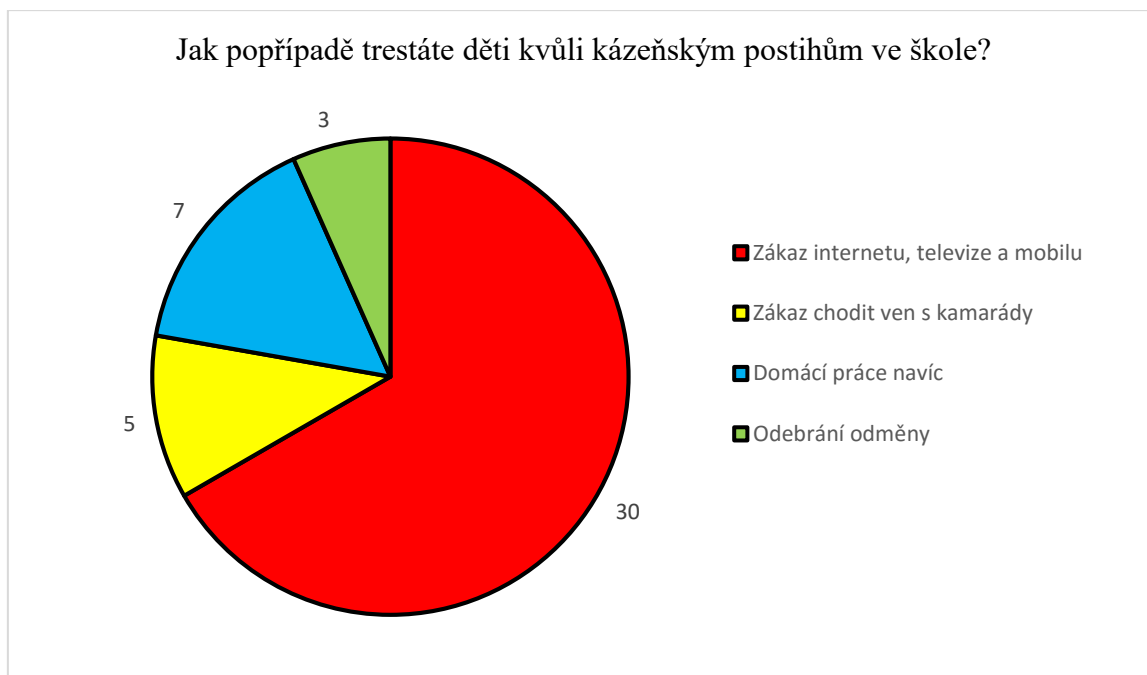
Jakým způsobem, dle tvého názoru, by mohl učitel zabránit nekázni ve svých hodinách?	n	%
Trestat žáky, kteří porušují kázeň	8	9,3
Být více přísný	23	26,7
Snažit se žáky více zaujmout	52	60,4
Ignorovat nekázeň	3	3,6
Σ	86	100

Dle výzkumného grafu č. 2, bylo zjištěno, že nejčastěji 52 žáků (60 %) by upřednostnilo, kdyby se učitel ve výuce více snažil žáky zaujmout. Další část 23 žáků (27 %) odpovědělo, že učitel je málo přísný, 8 žáků (9 %) navrholo, aby učitel trestal žáky, kteří porušují kázeň a poslední možnost ignorovat nekázeň zvolili 3 žáci (4 %).

Cíl č. 2 - Zjistit, jaká kázeňská opatření používají rodiče a jak by chtěly být potrestány děti sami.

Graf č. 3 graficky znázorňuje, jak rodiče trestají děti kvůli kázeňským postihům ve škole a v tabulce č. 3 je znázorněno procentuální zastoupení. Následně v grafu č. 4 žáci odpovídají na otázku, jaký trest by pro sebe zvolili sami.

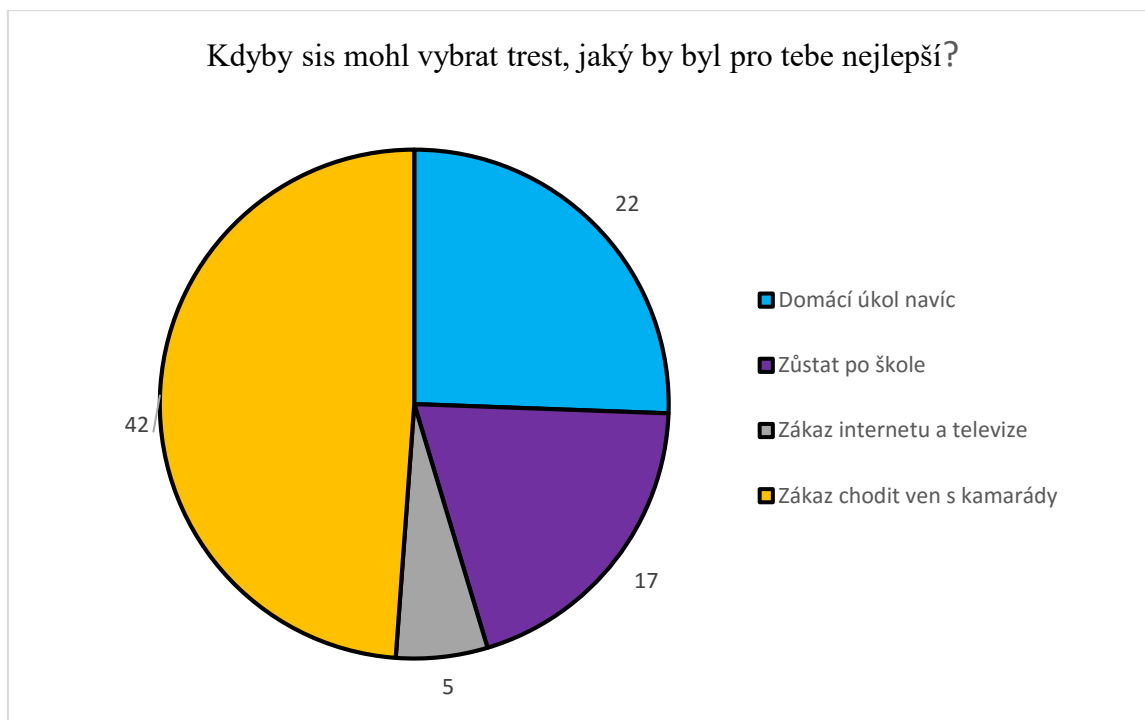

Graf č. 3 - Způsob trestání dětí

Tabulka č. 3 - Způsob trestání dětí

Jak popřípadě trestáte děti kvůli kázeňským postihům ve škole?	n	%
Zákaz internetu, televize a mobilu	30	66,6
Zákaz chodit ven s kamarády	5	11,1
Domácí práce navíc	7	15,6
Odebrání odměny	3	6,7
Σ	45	100

Dle výsledného grafu č. 3, je možné prezentovat zjištění, že z celkového počtu 45 rodičů, je nejvíce častá odpověď zákaz internetu, televize a mobilu a to zvolilo 30 rodičů (67 %). Ostatní odpovědi byly spíše vyrovnané, domácí práce navíc zvolilo 7 rodičů (16 %) a zákaz chodit ven s kamarády 5 rodičů (11 %). Nejméně z rodičů (7%) zvolilo odebrání odměny.

Graf č. 4 – Ideální trest pro žáka

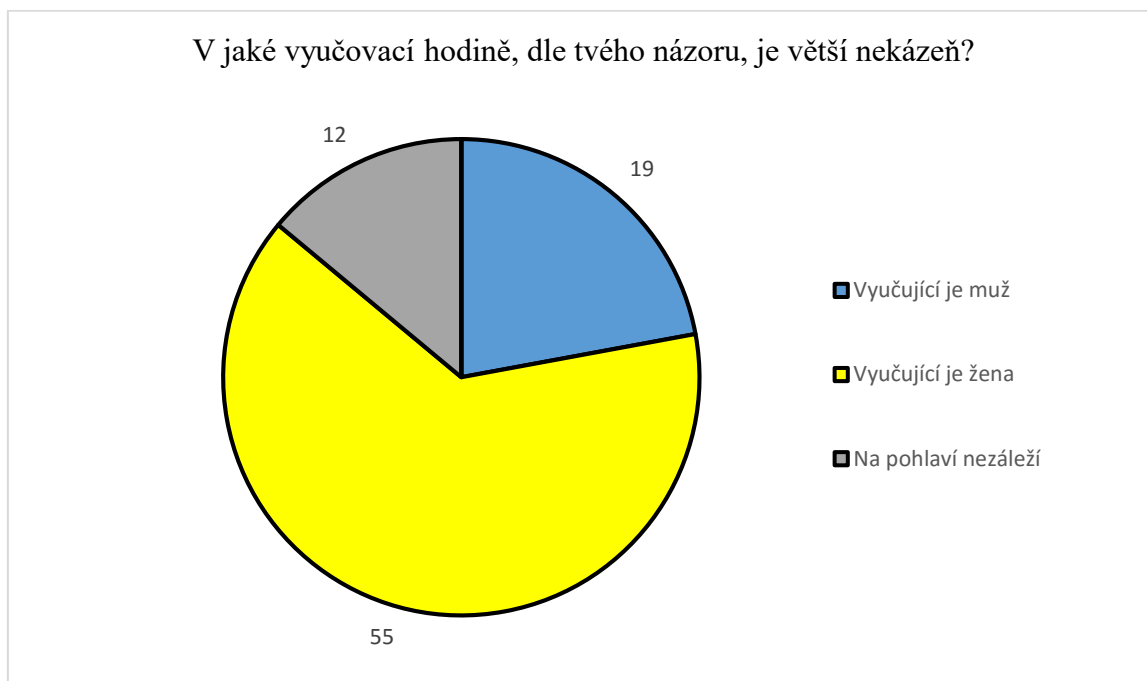
Tabulka č. 4 – Ideální trest pro žáka

Kdyby sis mohl vybrat trest, jaký by byl pro tebe nejlepší?	n	%
Domácí úkol navíc	22	25,6
Zůstat po škole	17	19,4
Zákaz internetu a televize	5	6
Zákaz chodit ven s kamarády	42	49
Σ	86	100

U grafu č. 4 jsou přesně opačné výsledky než u grafu č. 3. Zatímco rodiče volili nejčastěji trest pomocí zákazu internetu, televize a mobilu. Žáci zvolili nejčastěji zákaz chodit ven s kamarády (49 %). Druhý vybraný trest žáky je domácí úkol navíc (26 %). Zůstat po škole vybralo 17 žáků (19 %). A nejméně častá odpověď je zákaz internetu, televize a mobilu a to zvolilo pouze 5 žáků (6 %).

Cíl č. 3 - Vyhodnotit, jestli má větší autoritu učitel nebo učitelka.

V dalším grafu č. 5 je znázorněno, při jakých hodinách žáci méně zlobí. Jestli si více dovolí porušovat nekázeň, když vyučuje žena nebo muž. V tabulce č. 5 je znázorněno procentuální zastoupení.

Graf č. 5 – Autorita v hodině

Tabulka č. 5 – Autorita v hodině

V jaké vyučovací hodině, dle tvého názoru je větší nekázeň?	n	%
Vyučující je muž	19	23
Vyučující je žena	55	63
Na pohlaví nezáleží	12	14
Σ	86	100

Dle výsledného grafu č. 5 je zřejmé, že přes polovina žáků má pocit, že když vyučuje žena, je v hodině větší nekázeň. Tuto možnost vybralo 55 žáků (63 %). Když vyučuje muž, vybralo pouze 19 žáků (23 %), je tedy jasné, že muž si dokáže vytvořit větší respekt a autoritu u dětí, ty pak mají větší strach zlobit. Poslední možnost na pohlaví nezáleží, zvolilo 12 žáků (14 %).

Cíl č. 4 - Zjistit jaké chování od spolužáků nejvíce vyrušuje ostatní.

Graf č. 6 znázorňuje přehled nevhodného chování, které nejvíce obtěžuje žáky v hodinách. V tabulce č. 6 je zobrazeno procentuální zastoupení.

Graf č. 6 – Obtěžování ve výuce

Tabulka č. 6 – Obtěžování ve výuce

Jaké nevhodné chování tvých spolužáků tě nejvíce obtěžuje ve výuce?	n	%
Vykřikování a hluk	58	67,4
Neplnění úkolů spolužáků	14	16,3
Ignorování učitele	12	14
Žádné takové chování není	2	2,3
Σ	86	100

Dle výsledného grafu č. 6, je možné uvést zjištění, že nejvíce žáky v hodině obtěžuje vykřikování a hluk. Tuto možnost zvolila převaha a to 58 žáků (67 %). Potom následují dvě odpovědi ve stejné rovině, 14 žáků (13 %) vybralo neplnění úkolů spolužáků a 12 žáků (14 %) zvolilo ignorování učitele v hodinách. Možnost žádné takové chování není vybrali pouze dva žáci (2 %).

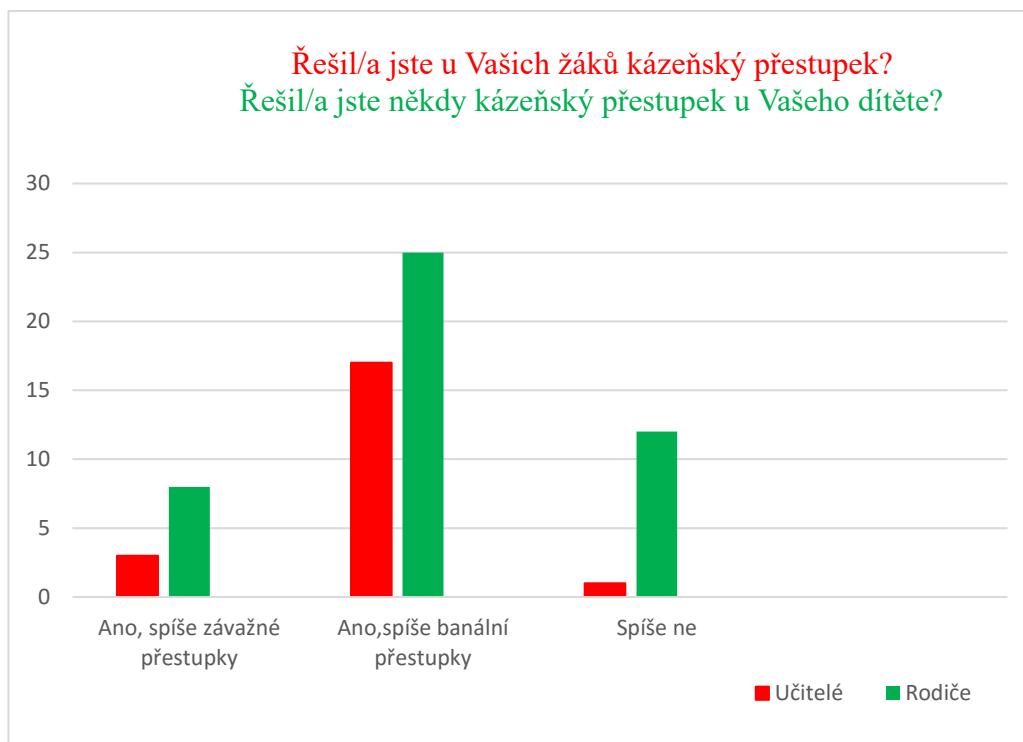
3.2.2 Vzájemná spolupráce rodičů a pedagogů

Při vyhodnocení odpovědí rodičů a pedagogů, je kladen důraz na vzájemnou spolupráci, komunikaci, názory týkající se kázeňských prostředků, výchovného poradce, vztah k odměnám a trestům, návštěvnost třídních schůzek. Jsou stanoveny následující dílčí cíle:

- 1) Zjistit, zda učitel nebo rodič už řešili kázeňský přestupek.
- 2) Vyhodnotit jaký způsob komunikace používají rodiče a učitelé při sdělení informací.
- 3) Popsat, jakým způsobem žáky trestají učitelé a zda s tím rodiče souhlasí.
- 4) Zjistit jestli rodiče pravidelně navštěvují třídní schůzky a jestli učitelům připadají třídní schůzky potřebné?
- 5) Zjistit, zda učitelé a rodiče vědí, že je ve škole výchovný poradce pro žáky a jestli využívají jeho pomoc.

Cíl č. 1 – Zjistit, zda učitel nebo rodič už řešili kázeňský přestupek.

Graf č. 7 graficky znázorňuje porovnání, zda učitel nebo rodič již řešili kázeňský přestupek se svým žákem či dítětem. Následně tabulky č. 7 a č. 8, které znázorňují procentuální zastoupení.

Graf č. 7 – Kázeňské přestupky

Tabulka č. 7 – Počet kázeňských přestupků u žáků

Řešil/a jste někdy u Vašich žáků kázeňský přestupek?	n	%
Ano, spíše závažné přestupky	3	15,2
Ano, spíše banální přestupky	17	80,1
Spíše ne	1	4,7
Σ	21	100

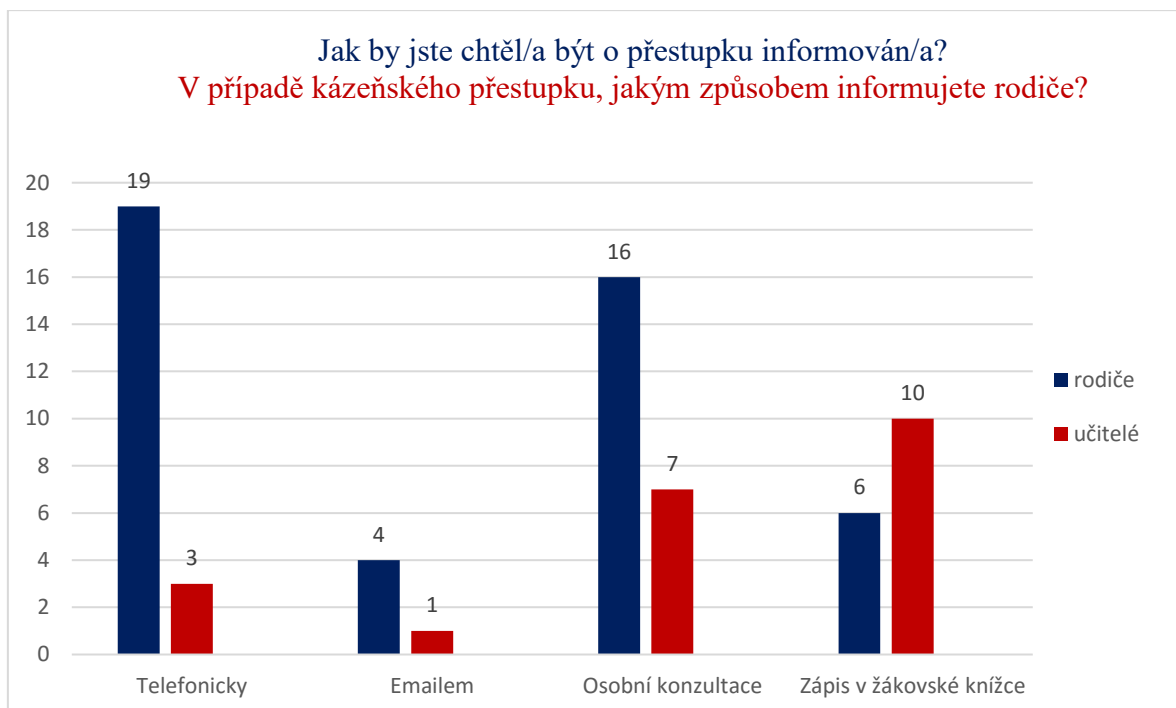
Tabulka č. 8 – Počet kázeňských přestupků u dětí

Řešil/a jste někdy kázeňský přestupek u Vašeho dítěte?	n	%
Ano, občas velice závažné přestupky	8	17,7
Ano, spíše banální přestupky	25	55,5
Spíše ne	12	26,8
Σ	45	100

Dle výsledného grafu č. 7, je možné prezentovat, že 17 učitelů (80 %) a 25 rodičů (56 %) nejvíce volili odpověď výskytu spíše banálních přestupků. Pouze 3 učitelé (15 %) řešili se svými žáky závažné kázeňské přestupky, u rodičů je číslo větší, protože 8 rodičů muselo se svým dítětem řešit závažnější kázeňský přestupek. Možnost spíše ne vybral jeden učitel (5 %) a 12 rodičů (27 %).

Cíl č. 2 – Vyhodnotit jaký způsob komunikace používají učitelé a jaký by preferovali rodiče při sdělení informací.

Graf č. 8 znázorňuje možnosti komunikace mezi rodičem a učitelem a která jim nejvíce vyhovuje. V tabulkách č. 9 a č. 10 je znázorněno procentuální zastoupení.

Graf č. 8 – Způsob informování o přestupcích

Tabulka č. 9 – Jak by chtěli být rodiče informování o přestupcích

Jak by jste chtěl/a být o přestupku informován/a?	n	%
Telefonicky	19	42,2
Emailem	4	8,8
Osobní konzultace	16	35,5
Zápis v žákovské knížce	6	13,5
Σ	45	100

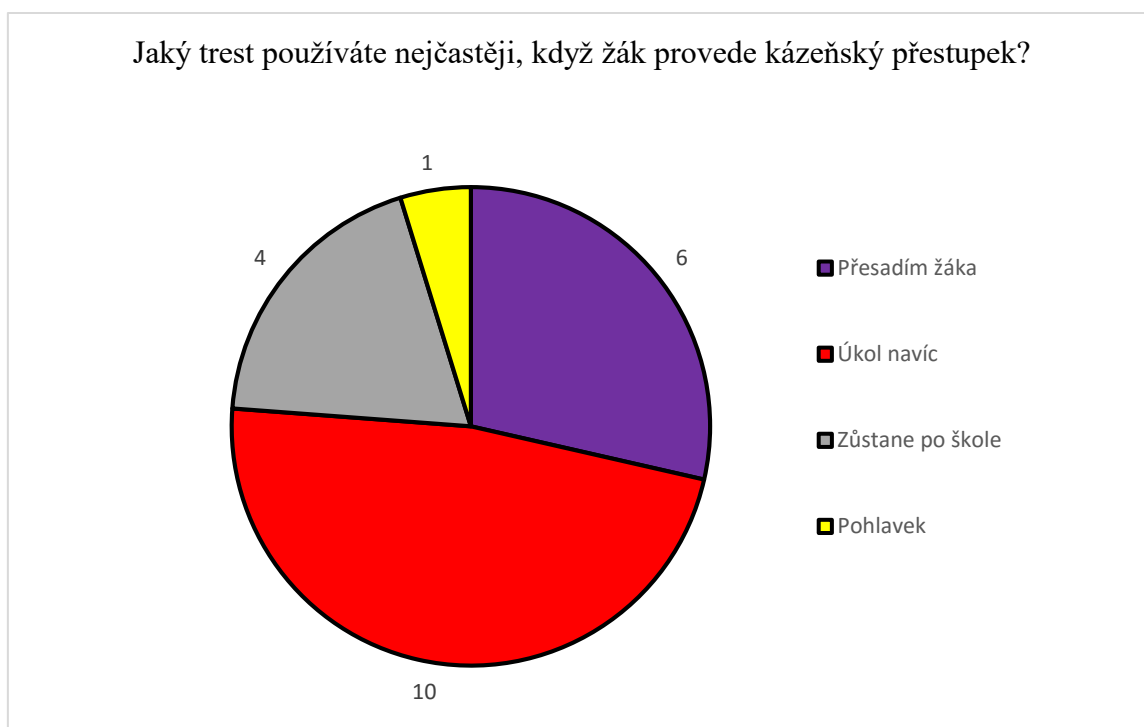
Tabulka č. 10 – Jak o přestupcích informují učitelé

V případě kázeňského přestupku, jakým způsobem informujete rodiče?	n	%
Telefonicky	3	14,3
Emailem	1	4,7
Osobní konzultace	7	33,3
Zápis v žákovské knížce	10	47,7
Σ	21	100

Dle výsledného grafu č. 8 můžeme vidět rozdíl mezi způsoby komunikace mezi rodičem a učitelem. Rodiče by nejraději byli informováni o kázeňském přestupku svého dítěte telefonicky (42 %). Ale pro učitele je nejsnadnější zapsat kázeňský přestupek do žákovské knížky (48 %). Další možnost osobní konzultace je u obou skupin na druhém pořadí. Zvolilo ji zhruba třetina rodičů (36 %) a přesně třetina učitelů (33 %). Pro rodiče je zápis v žákovské knížce méně oblíbený, protože často ji žák nenosí domů nebo schválně zapomíná ve škole, proto ji zvolilo jen menší část rodičů (6 %). Na posledním místě zkončilo sdělení pomocí emailu (9 %). Pro učitele je nejméně žádaný způsob sdělení pomocí telefonu (14 %) a poslední možnost je email (5 %).

Cíl č. 3 – Popsat jakým způsobem žáky trestají učitelé a zda s tím rodiče souhlasí.

Graf č. 9 a graf č. 10 znázorňuje preferovaný trest učitelů a jaký trest pro žáky, by zvolili rodiče. V tabulkách č. 11 a č. 12 je znázorněno procentuální zastoupení.

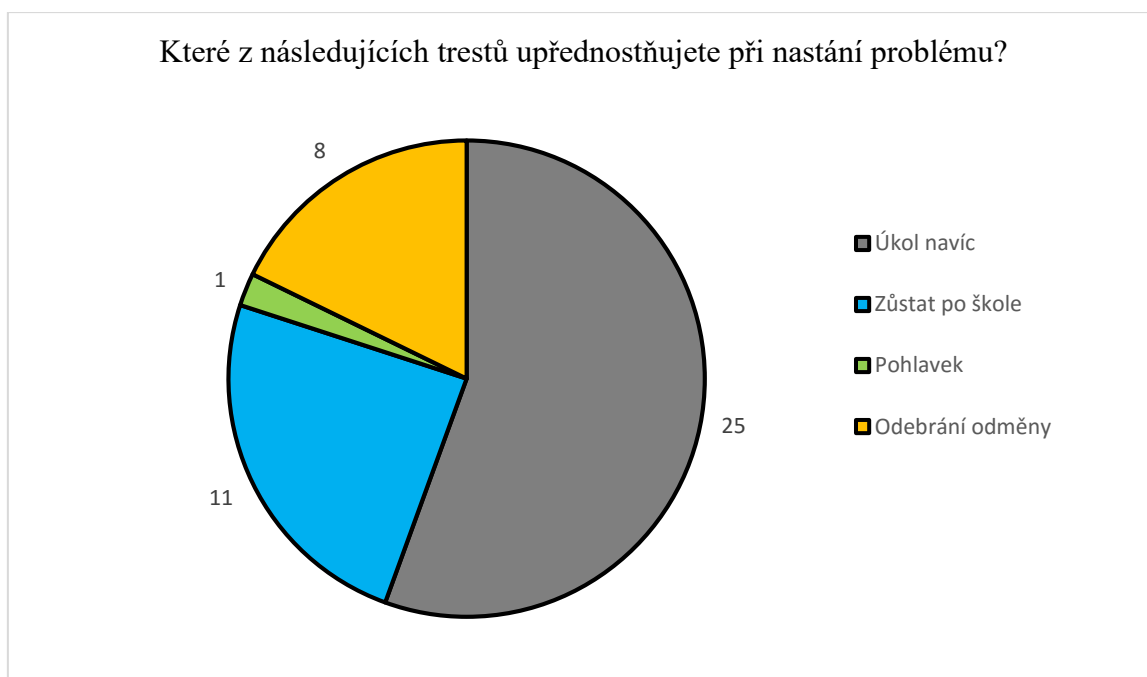
Graf č. 9 – Trestání žáků učitelem

Tabulka č. 11 – Trestání žáků učitelem

Jaký trest používáte nejčastěji, když žák provede kázeňský přestupek?	n	%
Přesadím žáka	6	28,5
Úkol navíc	10	47,6
Zůstane po škole	4	19
Pohlavek	1	4,9
Σ	21	100

Z celkového počtu 21 učitelů je nejvíce volený trest pro žáky úkol navíc (48 %), druhý častý trest je přesazení žáka na místo, kde je více pod dohledem (29 %). Nechat žáka po škole je méně častá varianta (19 %) a nejméně volený trest je pohlavek (5 %).

Graf č. 10 – Preferovaný trest rodiči

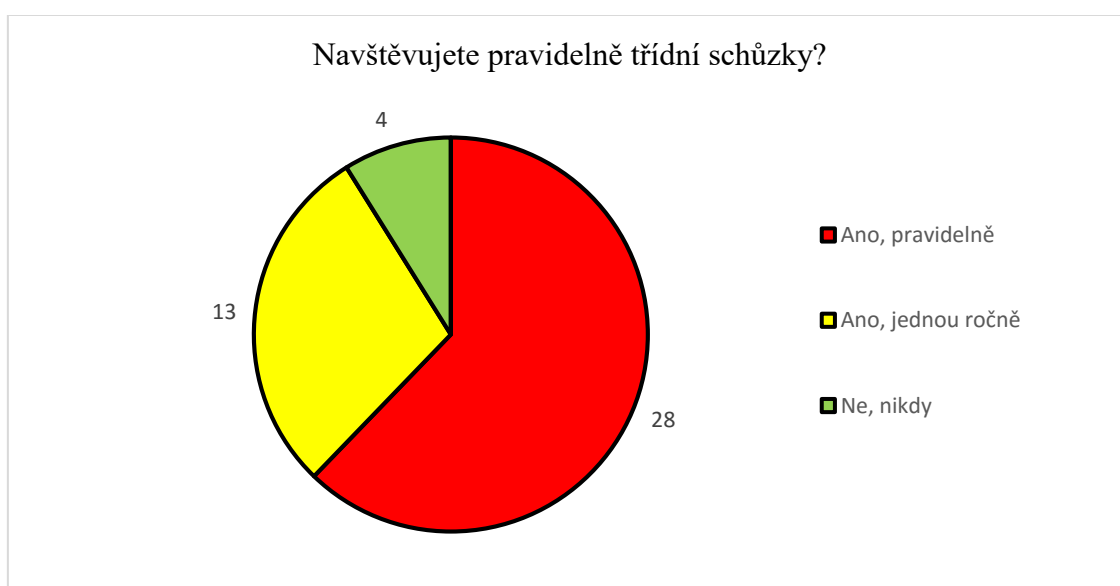
Tabulka č. 12 – Preferovaný trest rodiči

Které z následujících trestů upřednostňujete při nastání problému?	n	%
Úkol navíc	25	55,5
Zůstat po škole	11	24,4
Pohlavek	1	2,2
Odebrání odměny	8	17,9
Σ	45	100

Při této otázce se učitelé a rodiče shodují s nejvíce častým trestem a to je úkol navíc (56 %). Zůstat po škole je také u obou skupin podobná u učitelů 19 % a u rodičů 24 %. Rodiče by volili trest odebrání odměny nebo výhod ve škole (18 %). A trest pomocí pohlavku je nejméně volená možnost u učitelů i rodičů (2 %).

Cíl č. 4 – Zjistit jestli rodiče pravidelně navštěvují třídní schůzky a jestli učitelům připadají třídní schůzky potřebné?

Graf č. 11 ukazuje, jak často a zda vůbec rodiče navštěvují třídní schůzky a graf č. 12, jak vidí důležitost třídních schůzek učitelé a zda by je měli rodiče pravidelně navštěvovat. Následně tabulky č. 13 a č. 14 znázorňují procentuální zastoupení.

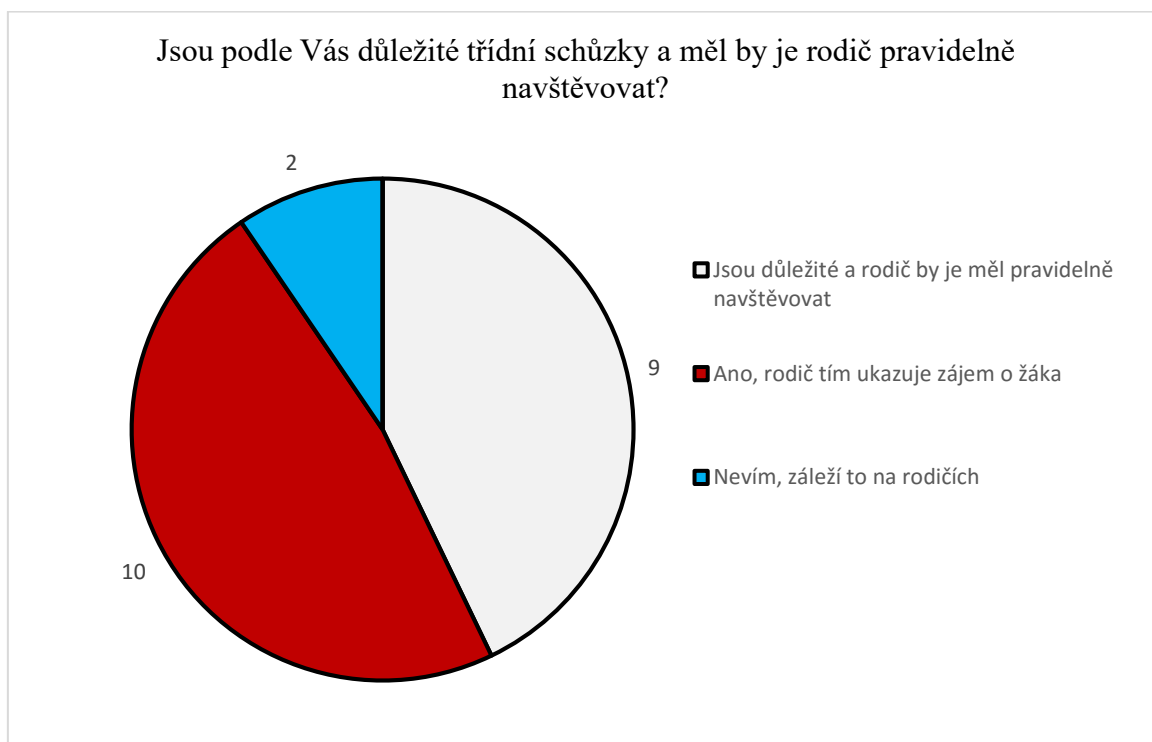

Graf č. 11 – Návštěvnost třídních schůzek

Tabulka č. 13 – Návštěvnost třídních schůzek

Navštěvujete pravidelně třídní schůzky?	n	%
Ano, pravidelně	28	62,2
Ano, jednou ročně	13	28,8
Ne, nikdy	4	9
Σ	45	100

Dle výsledného grafu č. 11, je jasné, že většina rodičů pravidelně navštěvuje třídní schůzky (63 %). Další část rodičů navštíví třídní schůzku jednou ročně (29 %) a jen malá část rodičů třídní schůzky považuje za nepodstatné a zcela je vynechává (9 %).

Graf č. 12 – Důležitost třídních schůzek

Tabulka č. 14 – Důležitost třídních schůzek

Jsou podle Vás důležité třídní schůzky a měl by je rodič pravidelně navštěvovat?	n	%
Jsou důležité a rodič by je měl pravidelně navštěvovat	9	42,8
Ano, rodič tím ukazuje zájem o žáka	10	47,6
Nevím, záleží to na rodičích	2	9,6
Σ	21	100

Dle výzkumného grafu č. 12 je zřejmé, že pro učitele i rodiče jsou třídní schůzky důležité. Většina učitelů (48 %) tvrdí, že když rodič navštěvuje třídní schůzky, tak tím projevuje zájem o své dítě. Další část učitelů (43 %) si myslí, že jsou třídní schůzky důležité hlavně pro rodiče, díky informacím, které rodičům sdělí a proto by je měl rodič pravidelně navštěvovat. Malá část učitelů (10 %) vybralo možnost nevím, záleží jen na rodičích, jestli se rozhodnout přijít, v nepřítomnosti rodičů na třídní schůzce nevidí žádný problém.

Cíl č. 5 – Zjistit zda učitelé a rodiče vědí, že je ve škole výchovný poradce pro žáky a jestli využívají jeho pomoc.

Graf č. 13 a č. 14 znázorňují, zda je ve škole výchovný poradce a jestli učitelé a rodiče využívají jeho služby. Následně tabulky č. 15 a č. 16 znázorňují procentuální zastoupení.

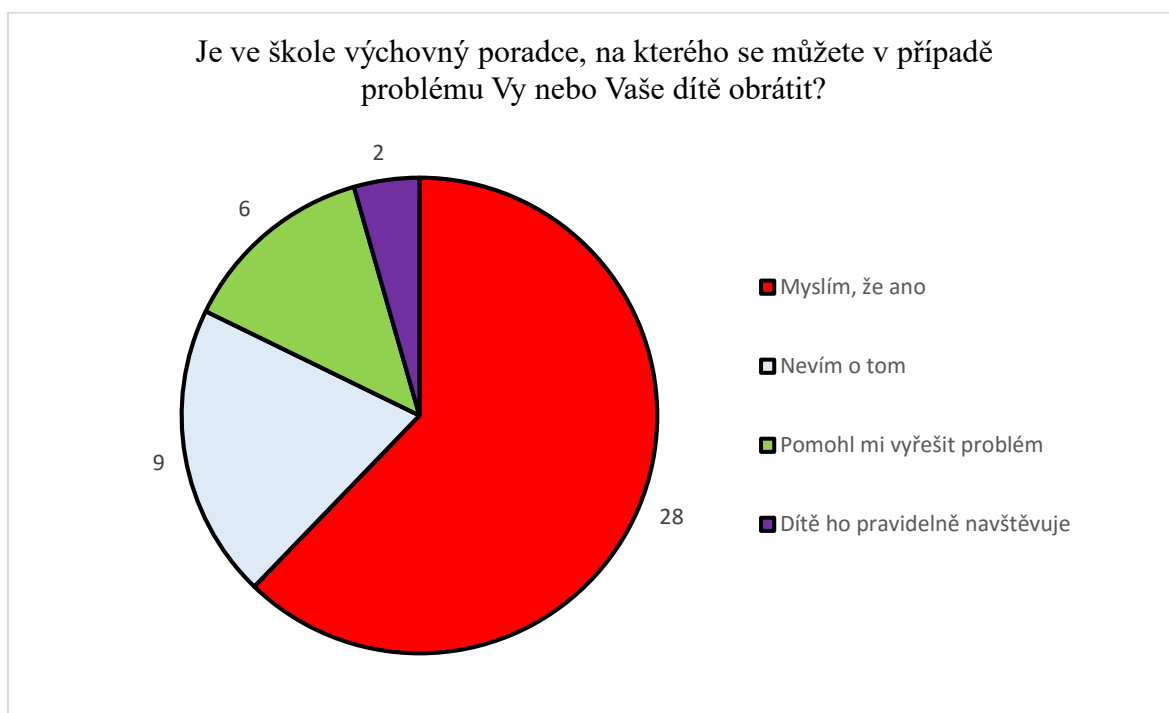

Graf č. 13 – Využití výchovného poradce ve škole

Tabulka č. 15 – Využití výchovného poradce ve škole

Je ve škole výchovný poradce, na kterého se můžete v případě problému Vy nebo žák obrátit?	n	%
Ano, je to specializovaný pedagog	13	62
Nevím, nikdy jsem ho nepotřeboval	2	9,5
Pomohl mi vyřešit problém	6	28,5
Ne, není	0	0
Σ	21	100

Dle výsledného grafu č. 13, si budeme prezentovat zjištění, že výchovný poradce se ve škole nachází a je to specializovaný pedagog, tuto odpověď vybralo 62% učitelů. Překvapivě 10 % učitelů neví, zda se výchovný poradce ve škole nachází, protože ho nikdy nepotřebovali a 30 % učitelům pomohl vyřešit problém.

Graf č. 14 – Využití výchovného poradce ve škole rodiči

Tabulka č. 16 – Využití výchovného poradce ve škole rodiči

Je ve škole výchovný poradce, na kterého se v případě problému můžete obrátit?	n	%
Myslím, že ano	28	62,3
Nevím o tom	9	20
Pomohl mi vyřešit problém	6	13,3
Dítě ho pravidelně navštěvuje	2	4,4
Σ	45	100

Dle grafu č. 14, můžeme tvrdit, že většina rodičů (63 %) vědí o výskytu výchovného poradce ve škole a další skupina rodičů (20 %) o tom neví. Ostatní rodiče (14 %) s výchovným poradcem mají dobrou zkušenost, protože jim pomohl vyřešit problém. Byla zvolena i možnost, že dítě pravidelně výchovného poradce navštěvuje (4 %).

SHRnutí A APLIKACE DAT V PRAxi

Žáci

Vyhodnocení dotazníkového šetření na druhém stupni Základní školy Šumperk bylo provedeno na základě 86 dotazníků, které vyplnilo 51 dívek a 35 chlapců ve věku 11 – 12 let. Byla zjišťována skutečnost, která poukazuje na výskyt kázeňských přestupků u žáků a hledá se nejlepší způsob, jak by tomu měl učitel zabránit. U žáků většina vybrala možnost, že spolužáci vyrušují, protože je nezajímá výuka. Potom následovali možnosti, protože učitel žáky nedokáže zaujmout, žáci se v hodinách nudí a nebo se snaží být středem pozornosti.

Další otázka, která byla vyhodnocena, zjišťovala, jak by žáci chtely být potrestány sami a jaká kázeňská opatření používají rodiče. Žáci mohli volit více odpovědí a 42 z nich volilo zákaz chodit ven s kamarády, další nejvyšší zastoupení měla odpověď domácí úkol navíc a zůstat po škole. Poslední možnost zákaz internetu a televize zvolilo pouze 5 žáků. Bylo by tedy vhodné, zaměřit se na žákovo vnímání trestu, aby žák raději šel ven s kamarády než, aby seděl doma celý den zavřený u počítače a televize. Když rodič trestá dítě kvůli kázeňským postihům, volí spíše žáky nežádaný trest a to je zákaz internetu a televize. Ostatní odpovědi se řadili do pozadí. Patří sem domácí práce navíc, zákaz chodit ven s kamarády a odebrání odměny.

Na základě vyhodnocení, týkajícího se vnímání autority u učitele a učitelky, bylo zjištěno, že přes polovina žáků má dojem, že větší autoritu má v hodinách muž. Dokáže si sjednat větší respekt a vytvořit jasná pravidla v hodinách. Zatím co menší část zvolila, že na pohlaví nezáleží. Při těchto výsledcích, by jsme se měli zamyslet nad tím, že dotazník vyplnilo 21 učitelů a z toho pouze tři muži.

Posledním cílem bylo zjistit, jaké chování od spolužáků nejvíce vyrušuje ostatní. Dalo se předpokládat, že téměř většina zvolila odpověď vykřikování a hluk. Žáci pak často učitele neslyší a přes hluk ostatních, se nedokáží soustředit a vnímat výklad učitele. Do pozadí se umístily odpovědi neplnění úkolů spolužáků, ignorování učitele a žádné takové chování není.

Rodiče a pedagogové

Výzkumné šetření, které prezentuje výsledky z dotazníků pro rodiče a pedagogy je

zaměřeno na srovnání názorů. Byla využita data z 45 dotazníků vyplněné rodiči a 21 dotazníků vyplněné pedagogy.

Prvním cílem bylo zjistit počet případů, kdy rodiče a pedagogové řešili kázeňské přestupky se svými dětmi a žáky. Učitelé se setkali s problémy skoro ve všech případech, z toho většina řešila spíše banální přestupek a pouze malá část více závažný přestupek. Z vyhodnocení odpovědí rodičů je patrné, že pouze osm rodičů řešilo přestupek závažný, 25 rodičů spíše banální přestupky a 12 žádný. Z výzkumu je patrné, že je více spíše banálních přestupků. Bylo by vhodné působit preventivně i proti méně závažným přestupkům, jako je neplnění úkolů, nepozornost a nepořádnost, jelikož i z méně závažného rizikového chování mohou vzniknout problémy závažnějšího charakteru.

Dalším úkol spočíval ve vyhodnocení vzájemné spokojenosti se sdělením informací mezi rodiči a učiteli. Můžeme vidět, že pro každou skupinu je vhodnější jiná možnost komunikace. Rodiče nejvíce preferují sdělení o kázeňských přestupcích pomocí telefonického spojení. Zatím co učitele upřednostňují zápis do žákovské knížky. S osobní konzultací se obě skupiny shodují. A mezi méně oblíbené patří email.

Jisté odlišnosti byly patrné také ve zjišťování názorů na trestání žáků učitelem a zda rodiče s trestem souhlasí. V případě méně závažných přestupků rodiče preferovali úkol navíc nebo zůstat po škole. V případě učitelů preferovali úkol navíc a přesazení žáka. Rodiče ještě volili odebrání odměny u žáka. Nejméně volený trest na obou stranách byl pohravek. Komunikace v rámci této problematiky by měla být součástí třídních schůzek.

Porovnání vnímání potřebnosti třídních schůzek je až na malé odchylky v procentuálním zastoupení shodné. Nadpolovina rodičů navštěvuje třídní schůzky, jen malá část rodičů třídní schůzky úplně vynechává. Polovina učitelů si myslí, že když rodič navštěvuje pravidelně třídní schůzky, ukazuje tím zájem o své dítě. Druhá polovina tvrdí, že třídní schůzky jsou důležité a rodič by je měl pravidelně navštěvovat. Odpovědi u žáků byly sporné, skoro polovina žáků zvolila, že rodiče na třídní schůzky nechodí a druhá, že je důležité, když škola informuje rodinu.

Posledním cílem bylo zjistit, zda učitelé a rodiče vědí, že je ve škole výchovný poradce pro žáky a jestli využívají jeho pomoc. Učitelé jsou si dobře vědomi, že je ve škole výchovný poradce a dokonce využívají jeho pomoc. Třetina rodičů neví o výskytu výchovného poradce ve škole a nadpolovina si myslí, že ano. Pouze malé části rodičů pomohl vyřešit problém a dva rodiče ho pravidelně navštěvují.

ZÁVĚR

Bakalářská práce se zabývá tématem školní kázně ve vztahu učitel - žák - rodič. Problematika kázně je diskutovaným tématem a je důležité najít vhodné hranice, které se slučují, jak s požadavky učitele a rodičů, tak s povinnostmi a svobodami žáků.

Bakalářská práce je rozdělena na dvě hlavní části. Část teoretická je zpracována monografickou procedurou s využitím techniky analýzy odborné literatury. Obsahuje dvě hlavní kapitoly, které jsou dále členěné na podkapitoly. První kapitola se věnuje problematice kázně obecně. Rozebírá také nekázeň a kázeňské prostředky, kterými jsou odměna a trest, školní řád a pravidla.

Druhá kapitola se zabývá kázní ve vztahu učitel, žák a rodič. Podrobněji je charakterizována osobnost učitele, žáka i rodiče. Dále úloha autority učitele a rodičů, vzájemná spolupráce a hodnocení u žáků.

Druhá část bakalářské práce je část praktická, která popisuje výzkumné šetření, které bylo realizováno kvantitativní metodou s využitím techniky analýzy odborné literatury, dotazníkového šetření, analýzy získaných údajů a grafického zpracování.

Cílem praktické části této práce bylo zjistit, jak lépe zvládat kázeňské přestupky. Proto byli stanoveny tyto dílčí cíle. Proč žáci vyrušují a jak tomu učitel může zabránit, jak žáci vnímají autoritu u učitelů, jaké tresty používají učitelé a zda s tím žáci souhlasí. V rámci spolupráce rodičů a učitelů se práce zaměřila na zjištění vnímání výchovného poradce, důležitosti třídních schůzek, způsob komunikace a udělování trestů ze strany rodičů i učitelů.

Z výzkumného šetření vyplynulo, že situace v dané škole je stabilizovaná. Pozitivní je i hodnocení žáků, kteří jsou morálně způsobilí. Pozitivně vyšla statistika i ze strany rodičů a učitelů, která ukazuje vzájemnou spokojenost s průběhem spolupráce. Důležitostí ve výchově žáků ke kázní, je ovšem především zdravá a důsledná výchova v rodině i ve školním prostředí.

Doufám, že tato práce bude pomáhat při zlepšování kvality komunikace a spolupráce mezi učiteli, rodiči a žáky, jak na zúčastněných školách, tak i v širším okruhu.. Měla by pomoci k větší informovanosti o kázeňských prostředcích.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BAGLEY, W. CH. *School discipline*. New York: Mac Milan, 1915.
- BENDL, Stanislav. *Jak předcházet nekázní, aneb, Kázeňské prostředky*. Praha: ISV, 2004. Pedagogika (ISV). ISBN 80-86642-14-3.
- BENDL, Stanislav. *Kázeňské problémy ve škole*. V Praze: Triton, 2004. ISBN 80-7254-453-5.
- BENDL, Stanislav. *Školní kázeň: metody a strategie*. Praha: ISV, 2001. Pedagogika (ISV). ISBN 80-85866-80-3.
- BENDL, Stanislav. *Ukázněná třída, aneb, Kázeňské minimum pro učitele*. Praha: Triton, 2005. První pomoc pro pedagogy. ISBN 80-7254-624-4.
- ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ. *Psychologie pro učitele*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-273-7.
- ČAPEK, Robert. *Odměny a tresty ve školní praxi*. Praha: Grada, 2008. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1718-0.
- ČAPEK, Robert. *Třídní klima a školní klima*. Praha: Grada, 2010. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2742-4.
- ČAPEK, Robert. *Učitel a rodič: spolupráce, třídní schůzka, komunikace*. Praha: Grada, 2013. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4640-1.
- FELCMANOVÁ, Alena. *Rodiče - nečekaní spojenci: jak rozvíjet partnerský dialog mezi školou a rodinou*. Praha: Člověk v tísni, vzdělávací program Varianty, 2013. ISBN 978-80-87456-45-3.
- FONTANA, David. *Psychologie ve školní praxi: příručka pro učitele*. Vyd. 2. Překlad Karel Balcar. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-626-8.
- FOUCALT, M. *Dohlížet a trestat*. Praha: Douphin, 2000.
- HANÁK, Josef. *Škola rodičům a rodiče dětem*. Ratíškovice: Základní škola a Mateřská škola Ratíškovice, 2015. ISBN 978-80-260-8462-4.
- KOLÁŘ, Zdeněk. *Výkladový slovník z pedagogiky: 583 vybraných hesel*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3710-2.
- KOLÁŘ, Zdeněk a Renata ŠIKULOVÁ. *Hodnocení žáků*. Praha: Grada, 2005.

KYRIACOU, Chris. *Klíčové dovednosti učitele: cesty k lepšímu vyučování*. Vyd. 4. Překlad Dominik Dvořák, Milan Koldinský. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0052-9.

MERTIN, Václav a Lenka KREJČOVÁ. *Problémy s chováním ve škole - jak na ně: individuální výchovný plán*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013. ISBN 978-80-7478-026-4.

PAVELKOVÁ, I. *Motivace žáků k učení. Perspektivní orientace žáků a časový faktor v žákovské motivaci*. Praha: Pedagogická fakulta UK, 2002.

PODLAHOVÁ, Libuše. *První kroky učitele*. Praha: Triton, 2004. První pomoc pro pedagogy. ISBN 80-7254-474-8.

VALIŠOVÁ, Alena. *Autorita jako pedagogický problém*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-624-4.

VALIŠOVÁ, Alena. *Autorita ve výchově: vzestup, pád, nebo pomalý návrat*. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-857-3.

Internetové zdroje

Uvědomělý Růst.cz – *Sebekázeň* [online]. c2013 [cit. 21-05-2015]. Dostupné z:

<http://www.uvedomelyrust.cz/blog/2013/06/sebekazen/>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 Dotazník pro žáky

Příloha č. 2 Dotazník pro učitele

Příloha č. 3 Dotazník pro rodiče

Příloha č. 1 Dotazník pro žáky

„Zvládání kázně ve vztahu učitel – rodič – žák“

Vážení žáci,

důležitou součástí mé bakalářské práce na vysoké škole je dotazník, který umožní zjistit Vaše názory a pomůže zlepšit vztah učitele, žáka a rodiče. Prosím, zvolte nejvhodnější odpověď zakřížkováním a vždy pouze jednu odpověď. Vašich odpovědí si nesmírně cením a využiji je ke zpracování mé bakalářské práce na Univerzitě Palackého v Olomouci. Dotazníky jsou anonymní – nemusíte se podepisovat.

Veronika Kovářová

studentka 3. ročníku Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci

DOTAZNÍK PRO ŽÁKY

1. Napiš jedno slovo, které tě napadne, když uslyšíš pojem kázeň?

.....

2. Máte ve vaší třídě problémy s vyrušováním v hodině?

- Ano
- Ne
- Někdy

3. Obtěžuje tě, když ve výuce spolužáci vyrušují?

- Ano
- Ne
- Někdy

4. Proč si myslíš, že spolužáci vyrušují?

- Nudí se
- Nezajímá je výuka
- Učitel je nedokáže zaujmout
- Snaží se být středem pozornosti

5. Jakým způsobem, dle tvého názoru, by mohl učitel zabránit nekázní ve svých hodinách?

- Trestat žáky, kteří porušují kázeň
- Být více přísný
- Snažit se žáky více zaujmout
- Ignorovat nekázeň

6. Je hodnocení učitelů spravedlivé?

- Ano
- Ne
- Nevím

7. Jaké nevhodné chování tvých spolužáků tě nejvíce obtěžuje ve výuce?

- Vykřikování a hluk
- Neplnění úkolů spolužáků
- Ignorování učitele
- Žádné takové chování není

8. Víš kde najdeš ve škole školní řád?

- Ano, vím kde se přesně nachází
- Ne, nikdy jsem ho nehledal

9. V jaké vyučovací hodině, dle tvého názoru, je větší nekázeň?

- Vyučující je muž
- Vyučující je žena
- Nezáleží na pohlaví

10. Když ve škole provedeš kázeňský přestupek, jak to rodičům pedagog oznámí?

- Telefonicky
- Emailem
- Na třídní schůzce
- Zápisem do žákovské knížky

11. Co udělají rodiče, když něco ve škole provedeš?

- Zákaz internetu, televize nebo telefonu

- Nezajímá je to
- Snaží se to vyřešit a najít řešení
- Nesmím chodit ven s kamarády

12. Kdyby sis mohl vybrat trest, jaký by byl pro tebe nejlepší?

- Domácí úkol navíc
- Zůstat po škole
- Zákaz internetu a televize
- Zákaz chodit ven

13. Jaká odměna by ti udělala největší radost?

- Ústní pochvala
- Pochvala třídního učitele nebo ředitele školy
- Jet se třídou na výlet
- Volnost v hodině

14. Zrušil by jsi třídní schůzky?

- Ano, nejsou k ničemu
- Ne, je dobře, když škola informuje rodiče
- Nevím, rodiče na třídní schůzky nechodí

Děkuji za vyplnění tohoto dotazníku.

Příloha č. 2 Dotazník pro učitele

„Zvládání kázně ve vztahu učitel – rodič – žák“

Vážení pedagogové,

důležitou součástí mé bakalářské práce je její praktický výstup. Jedním ze základních prostředků je dotazník, který umožní reagovat na Vaše názory a pomůže zlepšit vztah pedagoga, žáka a rodiče. Cílem tohoto dotazníku je zjistit přístup k hodnocení žáků a řešení problému s rodiči. Prosím vždy zvolte pouze jednu odpověď. .). Vašich odpovědí si nesmírně vážím a využiji je ke zpracování mé bakalářské práce na Univerzitě Palackého v Olomouci. Dotazníky jsou anonymní.

Veronika Kovářová

studentka 3. ročníku Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci

DOTAZNÍK PRO UČITELE

Váš věk: 20 – 30 30 – 40 40 – 50 50 – 60 více než 60

Pohlaví: žena muž

Počet dětí: 1 2 3 4 a více

1. Řešil/a jste u Vašich žáků kázeňský přestupek?

- Ano, spíše závažné přestupky
- Ano, spíše banální přestupky
- Spíše ne

2. V případě kázeňského přestupku, jakým způsobem informujete rodiče?

- Telefonicky
- Emailem
- Osobní konzultace
- Zápis v žákovské knížce

3. Byl/a jste spokojen/a s přístupem rodičů při oznámení kázeňských přestupků jejich dětí?

- Ano
- Ne

4. Zatrhněte důvod proč jste nebyli spokojeni.

- Rodič nesouhlasil s úkolem navíc
- Rodič nesouhlasil s potrestáním dítěte
- Rodič nereaguje a nespolupracuje
- Jiný důvod

5. Funguje u Vás komunikace s rodiči?

- Ano
- Ne

6. Kdo by podle Vás měl žáky trestat učitel nebo rodič?

- Při problému by měl zasáhnout učitel, potom rodič
- Po svolení rodičů, by mohl učitel potrestat žáky
- Přenechat trest rodičům
- Učitel by měl mít právo žáky potrestat

7. Jsou podle Vás důležité třídní schůzky a měl by je rodič pravidelně navštěvovat?

- Jsou důležité a rodič by je měl pravidelně navštěvovat
- Ano, rodič tím ukazuje zájem o žáka
- Nevím, záleží to na rodičích

8. Snažíte se v hodinách žáky motivovat, aby neporušovali školní řád?

- Ano snažím se je motivovat odměnou (například výletem)
- Občas, stejně zlobí dál
- Ne, nemá to smysl

9. Jste dobře obeznámen/a se školním řádem?

- Ano, znám ho velmi dobře
- Ano, ale detaily si nepamatuju
- Ne, když potřebuju tak se podívám

10. Jaký trest používáte nejčastěji, když žák provede kázeňský přestupek?

- Přesadím žáka
- Úkol navíc
- Zůstane po škole
- Pohlavek

11. Jakou u žáků preferuje odměnu?

- Ústní pochvala
- Výlet
- Materiální odměna

- Odebrání trestu

12. Je ve škole poradce, na kterého se můžete v případě problému Vy nebo žák obrátit?

- Ano, je to specializovaný pedagog
- Nevím, nikdy jsem ho nepotřeboval
- Pomohl mi vyřešit problém
- Ne, není

Děkuji za vyplnění tohoto dotazníku.

Příloha č. 3 Dotazník pro rodiče

„Zvládání kázně ve vztahu učitel – rodič – žák“

Vážení rodiče,

důležitou součástí mé bakalářské práce je její praktický výstup. Jedním ze základních prostředků je dotazník, který umožní reagovat na Vaše názory a pomůže zlepšit vztah učitele, žáka a rodiče. Zatrhněte prosím vždy jednu odpověď. Vašich odpovědí si nesmírně vážím a využiji je ke zpracování mé bakalářské práce na Univerzitě Palackého v Olomouci. Dotazníky jsou anonymní.

Veronika Kovářová

studentka 3. ročníku Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci

DOTAZNÍK PRO RODIČE

Váš věk: 20 – 30 30 – 40 40 – 50 50 – 60 více než 60

Pohlaví: žena muž

Počet dětí: 1 2 3 4 a více

1. Řešil/a jste někdy kázeňský přestupek u Vašeho dítěte?

- Ano, občas velice závažné přestupky
- Ano, ale spíše banální přestupky
- Spíše ne

2. Jak by jste chtěl/a být o přestupku informován/a?

- Telefonicky
- Emailem
- Osobní konzultace
- Zápis v žákovské knížce

3. Byl/a jste spokojen/a s přístupem učitele při řešení problému?

- Ano
- Ne

4. Navštěvujete pravidelně třídní schůzky?

- Ano, pravidelně
- Jednou ročně
- Ne, nikdy

5. Funguje u vás komunikace s třídním učitelem?

- Ano
- Ne

6. Kdo by podle Vás měl žáky potrestat učitel nebo rodič?

- Učitel by měl zasáhnout při nastání problému
- Učitel by měl pouze informovat rodiče
- Učitel by měl problém vyřešit a následně žáky potrestat
- Přenechat potrestání žáka rodičům

7. Jak popřípadě trestáte děti kvůli kázeňským postihům ve škole?

- Zákaz internetu, televize a mobilu
- Zákaz chodit ven s kamarády
- Domácí práce navíc
- Odebrání odměny

8. Které z následujících trestů upřednostňujete při nastání problému?

- Úkol navíc
- Zůstat po škole
- Pohlavek
- Odebrání odměny

9. Snažíte se dítě motivovat, aby nosilo dobré známky a neporušovalo školní řád a pravidla?

- Ano, snažím se dítě motivovat odměnou, dárkem či pochvalou
- Ne

10. Četl/a jste někdy školní řád?

- Ano
- Ne
- Víím, kde ho ve škole najdu

11. Je ve škole poradce, na kterého se můžete v případě problému Vy nebo Vaše dítě obrátit?

- Myslím, že ano
- Nevím o tom
- Pomohl mi vyřešit problém
- Dítě ho pravidelně navštěvuje

Děkuji za vyplnění tohoto dotazníku.